Μικρές ιστορίες γραμμένες στους δρόμους:

Οδωνυμικά της Μεσσήνης

Από το βιβλίο του Ηλία Μπιτσάνη «Το Νησί (Μεσσήνη) στο χώρο και το χρόνο»

Η ονοματοθεσία σε μια πόλη αντανακλά αντιλήψεις και πολιτικές καταστάσεις της εποχής κατά την οποία έγιναν αυτές. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας «ανάγνωσης» μπορούν να ερμηνευτούν προτεραιότητες και αποκλεισμοί ή παραλείψεις. Χωρίς να σημαίνει ότι μπορεί να γνωρίζουμε τι ακριβώς έχει συμβεί σε εποχές για τις οποίες δεν έχει διασωθεί το απαραίτητο αρχειακό υλικό.

Η πορεία των ονοματοθεσιών ακολουθεί την πολεοδομική εξέλιξη της πόλης. Στις πρώτες που έγιναν και αφορούσαν τους δρόμους στο στενό πυρήνα της πόλης, δόθηκαν ονόματα σχετικά με την Επανάσταση του 1821 και με έντονο τοπικό χρώμα. Δίπλα σε αυτά, τοποθετήθηκαν ονόματα δημάρχων και

ευεργετών. Είναι δύσκολο να αποφανθεί κάποιος μετά βεβαιότητας σήμερα αν αποτελούν σκοπιμότητα ή συνιστούν άγνοια οι παραλείψεις ονομάτων όπως του πρώτου εκλεγμένου με καθολική ψηφοφορία δημάρχου Νικόλαου Μιχάλου, του πολλές φορές υπουργού Σπήλιου Αντωνόπουλου, του επιφανούς Φιλικού Αναγνώστη Αργυρόπουλου, προέδρων της Κοινότητας όπως ο Φώτης Βακαλόπουλος (είχε εκλεγεί και βουλευτής) ή ο Σπήλιος Ποτηρόπουλος και πολλών άλλων.

Στο μεταξύ όμως η πόλη επεκτάθηκε, ενώ στο εσωτερικό της διανοίχθηκαν νέοι δρόμοι. Ετσι την περίοδο 1994-1998 έγινε πλήθος ονοματοθεσιών, κυρίως με βάση τα στοιχεία που παραθέτει στο βιβλίο του για την ιστορία της Μεσσήνης ο Θ. Τσερπές.

Είχαν μεσολαβήσει ονοματοθεσίες και μετονομασίες σε μια έντονα φορτισμένη πολιτικά περίοδο, τα «ίχνη» της οποίας υπάρχουν στους δρόμους της πόλης. Σε απόσταση από την περίοδο αυτή, ο καθένας μπορεί να διακρίνει υπερβολές και αστοχίες.

Εκείνο που θα έπρεπε να σημειώσουμε ως ιστορική παράλειψη στην υπόθεση των ονοματοθεσιών που έγιναν μέχρι τώρα, είναι η απουσία ενός δρόμου που θα θυμίζει την εκτέλεση των πατριωτών στην πλατεία της πόλης στις 6 Ιουνίου 1944. Για λόγους ιστορικής μνήμης, σημειώνουμε ότι ήταν οι Κ. Βλαχάκης, Γ. Ζέππος, Γ. Καντιάνης, Παν. Κούτης, Ντ. Πλεμμένος, Σπύρος Προζυμάς, Αντ. Προζυμάς και ο Ιταλός αντιφασίστας Μάριο.

Από τα ονόματα των δρόμων επιλέξαμε εκείνα τα οποία έχουν σχέση με τη Μεσσήνη και τη Μεσσηνία γενικότερα, ως μια μικρή συμβολή στην τοπική ιστορία.

ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και μάλιστα «με την περιοχή της» ιστορείται για πρώτη φορά στο Νησί το 1699 κατά την απογραφή των Ενετών για την εκκλησιαστική περιουσία. Καταγράφεται ακόμη στην απογραφή του επόμενου έτους από την οποία συνάγεται το συμπέρασμα ότι η εκκλησία ήταν μέσα «εις το χωρίον Νησί». Σε αυτήν φυλασσόταν για 19 χρόνια η εικόνα του Αγίου Ιωάννη, όσο διάστημα δηλαδή πέρασε, από τους καταστροφικούς σεισμούς μέχρι την ανακατασκευή της ομώνυμης εκκλησίας το 1946.

ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Ο δρόμος που οδηγεί στην ομώνυμη εκκλησία η οποία σύμφωνα με τον Θ. Τσερπέ εγκαινιάστηκε γύρω στο 1920 από τον τότε μητροπολίτη Μελέτιο. Αρχικά ήταν μετόχι της Μονής του Σινά και αυτός είναι ο λόγος που τιμάται στο όνομα της Αγίας Αικατερίνης. Αργότερα πέρασε στη δικαιοδοσία της Μητρόπολης Μεσσηνίας.

Για την ενίσχυση της εκκλησίας είχε ιδρυθεί ομώνυμος σύλλογος στον οποίο πρόεδρος ήταν η Σταυρούλα Γ. Καρατζά (δεύτερη σύζυγος του παλιού

δημάρχου Γεωργίου Καρατζά), αντιπρόεδρος η Σταυρούλα Γ. Βαλσαμάκη, γραμματέας η Ιουλία Μπουρατίνου και ταμίας η Χαρίκλεια Παπαδοπούλου. Περί τα τέλη Μαΐου 1921, πραγματοποιήθηκε συναυλία του «παγκοσμίου φήμης» μουσικού Νίκου Πετρόπουλου που έπαιζε μαντολίνο, για την ενίσχυση της εκκλησίας.
Το 1926 έγινε έρανος στην Αμερική για τον εξωραϊσμό της εκκλησίας, κατά τον οποίο συγκεντρώθηκαν 83 δολάρια που εστάλησαν στην Σταυρούλα Καρατζά για να τα καταθέσει στο ταμείο της εκκλησίας. Από τα ονόματα φαίνεται ότι ήταν και πολλοί Νησιώτες της ομογένειας: Φώτιος Ι. Αθανασόπουλος, Παν. Ι. Καμπέας, Γεωργ. Ι. Καμπέας, Παναγ. Δ. Γιαλαλής, Ιωάν. Π. Καμπάς, Φιλ. Δ. Μαλοίτης, Νικ. Σ. Κοπιτόρης, Παναγ. Κ. Νικητόπουλος, Δημ. Α. Ρουσόπουλος, Αριστ. Αποστολόπουλος, Γεώργιος Δ. Στυλιανόπουλος, Κωνστ. Πριόβολος, Παν. Παυλόπουλος. Θεόδ. Β. Νικολόπουλος, Αλέκος Κόκορης, Παν. Β. Γκανάς, Γεωργ. Β. Νικολόπουλος, Λεων. Β. Κορονιός, Ιωάννης Σχοινάς, Δημ. Β. Μαυρόκολας, Γεώργ. Φαρμάκης, Νικ. Διαμαντόπουλος, Β. Πετροχιλάς, Περ. Κόκορης, Δημ. Γ. Θεοδωρακόπουλος, Σταύρος Καρελάς, Χρήστος Κ. Πάσσας.

ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Για πρώτη φορά ιστορείται εκκλησία Αγίου Δημητρίου στο Νησί το 1699, σε αναφορά του Επισκόπου Ανδρούσης Παρθενίου προς τις ενετικές αρχές. Καταγράφεται επίσης ένα χρόνο αργότερα σε νέα αναφορά που είχε σκοπό την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας.
Από ειδικούς που επισκέφθηκαν την περιοχή μετά την απελευθέρωση (Μπλουέ, Μπυσόν) θεωρείται κτίσμα βυζαντινού ρυθμού, του 12ου αιώνα.
Την άποψη αυτή εκφράζει και ο Αθ. Πετρίδης. Η Επιστημονική Γαλλική Αποστολή το 1829, διαπίστωνε ότι η εκκλησία έχει κατασκευαστεί εξ ολοκλήρου από δομικά υλικά αρχαίων ναών της Μεσσήνης ή της Θουρίας.
Πρέπει να σημειωθεί ότι η εκκλησία αποτελείται από δύο τμήματα, σύμφωνα με μαρτυρίες ηλικιωμένων κατοίκων της περιοχής. Το ανατολικό είναι η εκκλησία που είδαν περιηγητές και επιστήμονες οι οποίοι έσπευσαν στην περιοχή μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους. Το δυτικό (που είναι και υψηλότερο), αποτελεί προσθήκη της δεκαετίας του 1920-1930.
Στη λαϊκή παράδοση των αρχών του 20ού αιώνα αναφερόταν ότι η εκκλησία κτίστηκε το 1703 (ή το 1705) από τον Δημήτριο Βρησιώτη ο οποίος θυσίασε για τη διατροφή των μαστόρων 40 δαμάλια. Φερόταν ως αρκαδικής καταγωγής και στην εκκλησία υπήρχε πλήθος από αφιερώματα Νησιωτών της ιδίας καταγωγής.
Είναι η μοναδική εκκλησία που απεικονίζεται στο σχέδιο πόλης του 1875.

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Εκκλησία Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου ιστορείται για πρώτη φορά στη

Μεσσήνη το 1699 κατά την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας που έκαναν οι Ενετοί και μάλιστα πρώτη στη σειρά. Το ίδιο επαναλαμβάνεται ένα χρόνο αργότερα σε νεότερη αναφορά.
Στα μεταγενέστερα χρόνια συναντούμε τον Αγιο Ιωάννη το 1802 σε έγγραφα του Κώδικα της Μονεμβασίας, καθώς φαίνεται ότι εκεί είχε τελεσθεί γάμος για τον οποίο έδωσε διαβεβαίωση ο «Πανάγος ιερεύς και εφημέριος του εν Νησί Καλαμάτας ναού του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου».
Την άνοιξη του 1806 στον Αγιο Ιωάννη εκφωνήθηκε ο ενθρονιστήριος λόγος του Ιωσήφ Ανδρούσης. Το 1844 στη δεξιά γωνία του Ιερού Βήματος της εκκλησίας ετάφη ο Ιωσήφ Ανδρούσης και το 1920 κοντά στο σημείο εκείνο μεταφέρθηκε από την κεντρική πλατεία και τοποθετήθηκε η προτομή του.
Στην ιστορική διαδρομή υπέστη καταστροφές από σεισμούς και επιδρομές. Οπως προκύπτει από έγγραφο του τότε δημάρχου Δημ. Μερλόπουλου, η εκκλησία κατέρρευσε από τους σεισμούς του 1886 και στη θέση της κατασκευάστηκε καινούργια και μεγαλύτερη. Μπορούμε να πιθανολογήσουμε ότι αυτή είναι η εκκλησία της οποίας η κατασκευή αποδίδεται στο δήμαρχο Γεώργιο Καρατζά. Ενα ακόμη μεγάλο πλήγμα ήρθε τον Ιούνιο του 1927 όταν καταστράφηκε πάλι από σεισμό. Η εκκλησία κατασκευάστηκε πολύ αργότερα με τη συνδρομή των πιστών. Μετά την καταστροφή, από τη Νομαρχία ορίστηκε 12μελές συμβούλιο για την κατασκευή της εκκλησίας το οποίο αποτελούσαν οι: Π. Κορκονικήτας, Ν. Κόλλιας, Μιχ. Τσερπές, Σταύρος Γεωργιάδης. Παν. Αθανασόπουλος, Γεωργ. Τσερπές, Θεόδ. Σακελλαρόπουλος, Βασιλ. Σχουμάχερ, Πολ. Κρασακόπουλος, Ιωάν. Κωνσταντόπουλος, Παν. Αβαρλής και Θεόδ. Πανόπουλος.
Την ίδια περίοδο το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο αποτελούσαν οι Σταύρος Ζαλμάς, Εμμανουήλ Μυτιληναίος, Μιχ. Τσερπές και Μιχ. Σιδερέας. Στις εκκλήσεις για βοήθεια ανταποκρίθηκαν πολλοί ομογενείς από την Αμερική και έχουν καταγραφεί ορισμένα ονόματα από το Σικάγο: Αδελφοί Γεωργ. και Δημ. Ν. Καραμπέτσου 20 δολάρια, Φίλιππος Μολοκτής 250 δολάρια, Νίκος Μιχαλόπουλος 50 δολάρια, Αλέξανδρος Παναγιωτόπουλος 50 δολάρια.
Για άγνωστους λόγους επί 19 χρόνια η εκκλησία δεν κατασκευάστηκε.
Τον Οκτώβριο του 1946 ο μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος (Δασκαλάκης) συγκρότησε επιτροπή υπό την εποπτεία του και ξεκίνησε την προσπάθεια ανακατασκευής. Στη συνέλευση που έγινε συγκεντρώθηκε το ποσό των 10 εκ. δρχ. και η θεμελίωση προχώρησε στις 11 Οκτωβρίου. Για να συγκεντρωθεί η ξυλεία ο μητροπολίτης πήγε στο Λυκότραφο και τη Μάδαινα όπου έπεισε τους κατοίκους να παραχωρήσουν δωρεάν κυπαρίσσια. Ο Θ. Κρασσακόπουλος δώρισε 10 τόνους τσιμέντο. Και η κατασκευή της εκκλησίας ολοκληρώθηκε μέσα σε 60 ημέρες, καθώς στις 22 Δεκεμβρίου 1946 έγιναν τα εγκαίνια σε πανηγυρική ατμόσφαιρα. Η συγκέντρωση των πιστών έγινε στον Αγιο Αθανάσιο όπου φυλασσόταν η εικόνα του Αγίου Ιωάννου. Και από εκεί με πομπή που είχε ως επικεφαλής το μητροπολίτη, έφθασαν στην νεόδμητη εκκλησία.
Το Δημοτικό Συμβούλιο για να τιμήσει το μητροπολίτη αποφάσισε να δώσει

το όνομα «Μητροπολίτου Χρυσοστόμου» στον δρόμο από το Δημαρχείο προς την εκκλησία.
Στο δρόμο αυτό δόθηκε το όνομα του Ιωσήφ Ανδρούσης και το όνομα του μητροπολίτη Χρυσοστόμου δόθηκε στο δρόμο που οδηγεί προς την Πανηγυρίστρα. Η εκκλησία μετά τους σεισμούς του 1986 κατεδαφίστηκε μέχρι του ύψους ενός μέτρου και ανακατασκευάστηκε.

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εκκλησία του Αγίου Νικολάου ιστορείται για πρώτη φορά κατά την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας που πραγματοποίησαν οι Ενετοί το 1699. Καταγράφεται επίσης ως εκκλησία «έξω από το χωρίο» στην απογραφή που έγινε ένα χρόνο αργότερα. Ο ναός του Αγίου Νικολάου του Νέου στην παραλία, φέρεται ως νεόδμητος το 1912 σύμφωνα με δημοσίευμα του «Θάρρους» στις 29 Απριλίου 1912.

ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Εκκλησία Αγίου Παντελεήμονος ιστορείται για πρώτη φορά το 1700 κατά την απογραφή των Ενετών και μάλιστα «έξω από το χωρίο». Θα πρέπει να είναι επίσης μια από τις τέσσερις που απογράφονται «έξω από το χωρίο» τον προηγούμενο χρόνο, αλλά δεν αναφέρονται τα ονόματά τους.

ΑΓΙΟΥ ΤΡΥΦΩΝΟΣ

Ο Άγιος Τρύφωνας γεννήθηκε στην Λάμψακο, παραλιακή πόλη της Φρυγίας και μαρτύρησε στη Νίκαια το 249 μ.Χ. επί αυτοκρατορίας Δεκίου. Συνδέθηκε με τους αμπελουργούς καθώς ο τόπος καταγωγής του ήταν από τις μεγαλύτερες αμπελουργικές περιοχές, ενώ η γιορτή του την 1η Φεβρουαρίου συμπίπτει με την έναρξη της περιόδου κλαδέματος των αμπελιών. Για το λόγο αυτό στις νεότερες αγιογραφίες κρατάει κλαδευτήρι. Στην Κύπρο τιμάται ως προστάτης των κήπων και αυτό δεν είναι άσχετο με τον εξορκισμό που είχε συντάξει για
να προστατεύσει τα φυτά. Με τον εξορκισμό ζητείται από το Θεό να στείλει τον άγγελό του για να πατάξει «παν φύλον και παν γένος κακούργων θηρίων, των αδικούντων την άμπελον, την χώραν τε και τον κήπον». Αναφέρεται μάλιστα σε έντομα τα οποία κατονομάζονται: «Κάμπη, σκώληξ, σκωληκοκάμπη, σκάνθαρος, βρούχος, ακρίς, επίμαλος, καλιγάρις, μακρόπους, μύρμηξ, φθείρ, ρυγίτης, ψυλλίτης, καυσοκόπος, ερυσίβη, κοχλοί, ψαλίτης».
Η συγκεκριμένη ονοματοθεσία σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά που είχε η περιοχή στα Γαρδελιά, όταν καθιερώθηκε. Ηταν μια περιοχή με λαχανόκηπους, ανάμεσα στους οποίους βρίσκονταν λιγοστά σπίτια. Και θεωρήθηκε προφανώς ότι θα ήταν χρήσιμο αφού δεν έχει εκκλησία, να έχει... δρόμο στο όνομα του αγίου.

Από το βιβλίο του Ηλία Μπιτσάνη ***«Το Νησί (Μεσσήνη) στο χώρο και το χρόνο»***

Η συνέχεια το επόμενο Σάββατο Διαβάστε το άρθρο στην ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ http://www.eleftheriaonline.gr/politismos/history/item/49421-odonymika-messinis

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

Σπουδαίος βυζαντινολόγος μεσσηνιακής καταγωγής. Οι βιογράφοι του δεν συμφωνούν με τον τόπο γέννησης καθώς τον παρουσιάζουν να γεννήθηκε το 1875 στο Νησί, την Καλαμάτα ή την Αθήνα. Το βέβαιο είναι ότι έζησε κάποια από τα παιδικά του χρόνια στο Νησί, όπως ο ίδιος περιγράφει σε κείμενο ταξιδιωτικών εντυπώσεων. Και ακόμη ότι η σύμφωνα με το συμπατριώτη μας Κ. Φωτόπουλο, η κόρη του Αλεξάνδρα παντρεύτηκε τον Π. Σφήκα από το Νησί, έμπορο ο οποίος διατηρούσε κατάστημα υφασμάτων στο σημείο που βρισκόταν το ζαχαροπλαστείο Λαδά-Βαλσαμάκη. Ο Αδαμαντίου πέθανε στην Αθήνα το 1937.

Τελείωσε το σχολείο στη Σύρο και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Οταν αποφοίτησε μαζί με τον καθηγητή του Σπύρο Λάμπρου πήγαν στο Αγιον Ορος και ασχολήθηκαν με την σύνταξη του καταλόγου των χειρογράφων των Μονών.

Διορίστηκε διευθυντής της Ελληνικής Σχολής του Ταϊγάνιου και βρήκε την ευκαιρία να μελετήσει βιβλιοθήκες και μουσεία της Μόσχας και της Πετρούπολης. Το 1900 εστάλη ως υπότροφος στην Εκόλ Νορμάλ Σουπεριέ στο Παρίσι όπου ασχολήθηκε με την βυζαντινολογία δίπλα σε διάσημους Γάλλους ιστορικούς.

Γύρισε στην Ελλάδα και το 1908 διορίστηκε Εφορος Αρχαιοτήτων του Χριστιανικού και Μεσαιωνικού Ελληνισμού. Με την ιδιότητα αυτή επιθεώρησε και πήρε μέτρα για τη συντήρηση πολλών βυζαντινών μνημείων της χώρας. Ειδικότερα στο διάστημα μεταξύ 1906 και 1908 εστάλη στο Μυστρά για την συντήρηση των περίφημων μνημείων του και από τότε επισκεπτόταν συχνά την περιοχή προκειμένου να εκπονήσει μελέτες. Το 1914 ιδρύθηκε το Βυζαντινό

και Χριστιανικό Μουσείο στο οποίο ορίστηκε διευθυντής μέχρι το 1923 που άνοιξε για το κοινό.

Από το 1912 ήταν τακτικός Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και δίδασκε Ιστορία της Βυζαντινής Τέχνης και Πολιτισμού. Δημοσίευσε πολλές διατριβές και μελέτες σε διάφορα ειδικά περιοδικά. Σημαντικό έργο του ήταν «Τα Χρονικά του Μορέως» για το οποίο βραβεύθηκε από την Γαλλική Ακαδημία. Επίσης το έργο του «Αι παραδόσεις εν τη χριστιανική εικονογραφία. Αγνείας πείρα», βραβεύτηκε από την Ακαδημία Μονάχου.

Εργάστηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα στη Θεσσαλονίκη, στην οποία πήγε αμέσως μετά την απελευθέρωση το 1912 προκειμένου να μελετήσει τα σημαντικά βυζαντινά μνημεία της. Ενα από τα σημαντικότερα έργα του είναι και η «Βυζαντινή Θεσσαλονίκη" που εκδόθηκε το 1914, ενώ ασχολήθηκε και με τον Αλεξανδρινό ελληνισμό.

ΑΛΕΒΙΖΟΥ ΤΑΣΟΥ

ΤΑΣΣΟΣ (ΑΛΕΒΙΖΟΣ)

Γεννήθηκε στη Λευκοχώρα το 1914 και πέθανε στην Αθήνα το 1985. Θεωρείται ένας από τους πιο γνήσιους και χαρακτηριστικούς δημιουργούς της νεοελληνικής τέχνης. Αρχισε από μικρός να εργάζεται σε τυπογραφεία μετά την εγκατάσταση της οικογένειάς του στην Αθήνα το 1919. Σε ηλικία 16 ετών εισήλθε στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου μετά το προκαταρκτικό παρακολούθησε μαθήματα γλυπτικής στο εργαστήρι του Θωμά Θωμόπουλου (1932-1933) αλλά και ζωγραφικής κοντά στον Ουμβέρτο Αργυρό (1933-1934) και στον Κώστα Παρθένη (1934-1937). Παράλληλα γράφτηκε από τους πρώτους στο νεοσύστατο τότε εργαστήριο χαρακτικής του Γιάννη Κεφαλληνού. Η πρώτη του ατομική έκθεση πραγματοποιήθηκε το 1936 στο βιβλιοπωλείο του Ελευθερουδάκη και κέρδισε την ευνοϊκή κριτική από τον Ζαχαρία Παπαντωνίου. Το 1938 έγινε μέλος της «Ομάδας Ελλήνων Ζωγράφων και Χαρακτών». Αποφοίτησε το 1939, ενώ την ίδια χρονιά άρχισε η συνεργασία του με το περιοδικό «Νέα Εστία», στο οποίο εικονογραφούσε διάφορα κείμενα. Εντάχθηκε στο ΚΚΕ και πήρε μέρος στην εθνική αντίσταση. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, μαζί με άλλους καλλιτέχνες ζωγράφισε αντιστασιακού περιεχομένου τοιχογραφίες σε πολυκατοικίες. Εικονογράφησε

ακόμη λευκώματα τα οποία κυκλοφορούσαν παράνομα. Το 1948 προσελήφθη ως καλλιτεχνικός σύμβουλος στο τυπογραφείο «Ασπιώτη-ΕΛΚΑ». Παράλληλα

άρχισε η συνεργασία του με τον Οργανισμό Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων, στο πλαίσιο της οποίας εικονογράφησε βιβλία του δημοτικού και του γυμνασίου. Από το 1955 ξεκίνησε η συνεργασία του με τα Ελληνικά Ταχυδρομεία στο Τμήμα Σχεδιασμού Γραμματοσήμων, όπου εργάστηκε έως το 1967. Φιλοτέχνησε περίπου 150 γραμματόσημα, από τα πλέον γνωστά που έχουν κυκλοφορήσει. Κατά τη διάρκεια της χούντας ήταν αυτοεξόριστος στο εξωτερικό και δεν έκανε καμία έκθεση στην Ελλάδα. Τιμήθηκε με πολλά βραβεία και απέσπασε πολλές διακρίσεις. Το 1963 εξελέγη επίτιμος ακαδημαϊκός

στην Ακαδημία Μιχαήλ Αγγελος της Φλωρεντίας. Εργα του βρίσκονται σε ιδιωτικές συλλογές και σε μουσεία στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μερικά από τα πλέον γνωστά έργα του είναι η σειρά «Σκλάβος» (1967), «Το μαρτύριο και ο θάνατος της Ηλέκτρας Αποστόλου», «Στη Βάσω Κατράκη», «Στο Γιάννη Ρίτσο», «Στο Μίκη Θεοδωράκη». «Παιδί του Βιετνάμ», «Τα χέρια», «Στη μνήμη του Τσε Γκεβάρα», «Κραυγή του Βιετνάμ», «Αρχόντισσες των ρεμπέτικων τραγουδιών», «Τρύγος», «Συκιές», «Αγρότες της Μεσσηνίας», «Αγρότισσες», «Επτά ξερά δένδρα», η σειρά «Εμφύλιος Πόλεμος» (Οι γυναίκες, ο νεκρός, οι άντρες), «Σκοτωμένος γλάρος», «17 Νοέμβρη 1973» (έχει

μήκος 6 μέτρων), «Αναφορά στον Γκόγια», «Αύριο θα κάνει ξαστεριά» και άλλα. Αξιόλογη πρωτοβουλία του ήταν η ίδρυση της ομάδας «Στάθμη» το 1949, μαζί με τους γνωστούς ζωγράφους Μπουζιάνη, Βασιλείου, Γουναρόπουλο, Ζογγολόπουλο, Μηταράκη, Κανέλλη, Ελευθεριάδη, Σώχο και Σπιτέρη. Το 1950 εκπροσώπησε την Ελλάδα στην Μπιενάλε της Βενετίας και δύο χρόνια αργότερα πήρε μέρος στη δεύτερη Μπιενάλε του Λουγκάνο. Στην πρώτη Μπιενάλε της Κρακοβίας το 1966 κέρδισε ειδικό βραβείο. Μεγάλη αναδρομική του έκθεση πραγματοποιήθηκε το 1975 στην Εθνική Πινακοθήκη με έργα της εποχής της δικτατορίας. Εκθέσεις έργων του έγιναν στη Μόσχα (1980)

και το Ανατολικό Βερολίνο (1981). Μετά το θάνατό του έγιναν μεγάλες αναδρομικές εκθέσεις για το έργο του τόσο στην Εθνική Πινακοθήκη όσο και στο Βαφοπούλειο Ίδρυμα της Θεσσαλονίκης.

ΑΛΕΥΡΑ ΓΙΑΝΝΗ

ΑΛΕΥΡΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Σημαντική πολιτική προσωπικότητα που γεννήθηκε στη Μεσσήνη το

1910, εξελέγη πολλές φορές βουλευτής, διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος της Βουλής και για λίγο καιρό προσωρινός Πρόεδρος Δημοκρατίας.

Τελείωσε το Γυμνάσιο της Μεσσήνης και σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το 1930 διορίστηκε υπάλληλος της Τράπεζας Ελλάδος στην Καβάλα. Δραστήριος συνδικαλιστής έγινε γενικός γραμματέας του Ταμείου Υγείας της Τράπεζας Ελλάδος και πρόεδρος του συλλόγου των υπαλλήλων της από το 1955 μέχρι το 1959. Το 1955 πρωταγωνίστησε στην ίδρυση της Ομοσπονδίας Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων και εκλεγόταν πρόεδρός της μέχρι το 1963. Εξελέγη βουλευτής Α' Αθηνών της Ενωσης Κέντρου το 1963 και το 1964.

Την περίοδο της χούντας εξορίστηκε στη Σύρο αλλά αφέθηκε ελεύθερος με την αμνηστία μετά το αντιπραξικόπημα του βασιλιά Κωνσταντίνου. Ο Ανδρέας Παπανδρέου τότε του ανέθεσε την ηγεσία του ΠΑΚ στην Ελλάδα, αλλά αργότερα συνελήφθη και εξορίστηκε στον Αη Στράτη και στη συνέχεια στον Αγιο Νικόλαο Κυνουρίας. Αφέθηκε ελεύθερος το 1972.

Υπήρξε ιδρυτικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, εκλέχτηκε βουλευτής Α' Αθηνών (1974, 1977, 1981, 1985) και Επικρατείας (1989, 1990, 1993). Το Δεκέμβριο του 1977 ορίστηκε κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΠΑΣΟΚ. Εξελέγη πρόεδρος της Βουλής το 1981 και το 1985, ενώ το Μάρτιο του ιδίου χρόνου διετέλεσε προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας μετά την παραίτηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Πέθανε το 1995 και κηδεύτηκε στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΡΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΡΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Αρματολός, Φιλικός και οπλαρχηγός της Επανάστασης του 1821. Γεννήθηκε το 1760 στον Αγριλο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Χρήστος Κορομηλάς. Το προσωνύμιο αυτό πήρε επειδή ήταν αναγνώστης στην εκκλησία, αλλά και γιατί είχε ρωμαλέα σωματική διάπλαση. Ασχολήθηκε αρχικά με το εμπόριο

αλλά σύντομα συγκρούστηκε με τον προεστό Δ. Δικαίο τον οποίο και σκότωσε. Ετσι βγήκε κλέφτης και συγκρότησε δικό του σώμα. Το 1785 ήταν αρχηγός ομάδας κλεφτών στην επαρχία Λεονταρίου. Τότε συνεργάστηκε με τον Ζαχαρία, τον Κολοκοτρώνη και τον Πετμεζά.

Το 1804, κατά το διωγμό των κλεφτών και των αρματολών από τους

Τούρκους, κατέφυγε στη Ζάκυνθο και κατατάχθηκε με το βαθμό του ταγματάρχη στο ρώσικο στρατό. Το 1807, όταν κατέλαβαν τα Επτάνησα μετά από συνθήκη οι Γάλλοι, υπηρέτησε ως ταγματάρχης στο γαλλικό στρατό. Στο τάγμα του υπηρετούσαν πολλοί Ελληνες. Αργότερα όταν οι Αγγλοι κατέλαβαν τα Επτάνησα, υπηρέτησε και στον αγγλικό στρατό. Μετά τη διάλυση των αγγλικών ταγμάτων, ο Αναγνωσταράς είχε χάσει ήδη τους δύο γιους του σε

ναυάγιο και ήταν σε κακή οικονομική κατάσταση. Ετσι έφυγε για τη Ρωσία μαζί με τους Ηλία Χρυσοσπάθη και Πάνο Δημητρόπουλο. Στην Οδησσό το 1817 μυήθηκαν όλοι τους στη Φιλική Εταιρεία και ήταν οι πρώτοι στρατιωτικοί εταίροι της. Από τότε ο Αναγνωσταράς στο πλαίσιο της Φιλικής Εταιρείας ανέπτυξε πλούσια δράση. Λίγο αργότερα και οι τρεις επέστρεψαν στην Ελλάδα και μύησαν πολλούς ακόμη στη Φιλική Εταιρεία. Ο Αναγνωσταράς μεταξύ των άλλων μύησε τον Κολοκοτρώνη και τον Παπαφλέσσα.

Με την κήρυξη της Επανάστασης είχε μεγάλη συμμετοχή στην κατάληψη της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821. Πήρε επίσης μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, στη μάχη του Βαλτετσίου και αλλού. Λόγω της προχωρημένης ηλικίας και της αντιπάθειας που είχε για τον Κολοκοτρώνη, αποσύρθηκε από την πολεμική δράση και αφιερώθηκε στην πολιτική. Υπήρξε ακόμη σύμβουλος του Δημήτριου Υψηλάντη. Στην εμφύλια διαμάχη (1823-1825) πήρε το μέρος του Κουντουριώτη. Το Μάιο του 1823 έγινε υπουργός Πολέμου στην κυβέρνηση Κουντουριώτη και πολέμησε τον Κολοκοτρώνη. Κατά την εισβολή του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο συμμετείχε στον αγώνα εναντίον του.

Στις αρχές Μαρτίου του 1825 παραιτήθηκε από τη θέση του υπουργού και πήγε στα παράλια της Πυλίας για να οργανώσει την άμυνα των κάστρων. Σκοτώθηκε στις 26 Απριλίου 1825 όταν ο Ιμπραήμ με 67 πλοία επιτέθηκε και κατέλαβε τις ελληνικές θέσεις στη Σφακτηρία. Μαζί του σκοτώθηκαν ο Ιταλός φιλέλληνας Σανταρόζα, ο καπετάν Αναστάσιος Τσαμαδός και άλλοι.

Η επιτροπή εκδουλεύσεων μετά την απελευθέρωση του απένειμε τον

βαθμό του στρατηγού. Η κυβέρνηση όμως δεν έδωσε στην κόρη του την προίκα που είχε εγκριθεί, καθώς ο Αναγνωσταράς θεωρήθηκε καταχραστής του δημοσίου χρήματος αφού η κυβέρνηση στην οποία συμμετείχε (Κουντουριώτης - Μαυροκορδάτος - Κωλέττης) κατασπατάλησε το δημόσιο χρήμα των δανείων.

ΑΝΑΖΙΚΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΑΝΑΖΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Μαθητής τεχνικού λυκείου από την Μικρομάνη που σκοτώθηκε από σεσημασμένο κακοποιό όταν τον καταδίωξε μετά από κλοπή. Γεννήθηκε το 1976 και το περιστατικό συνέβη στις 14 Απριλίου 1995. Ενώ βρισκόταν στον Πειραιά, ο κακοποιός άρπαξε την τσάντα νεαρής και καταδιώχθηκε από πολίτες. Στο Πασαλιμάνι τον έφθασε ο Αναζίκος και τότε ο κακοποιός για να διαφύγει, τον πυροβόλησε εν ψυχρώ στο στήθος και τον σκότωσε.

ΑΝΔΡΟΥΣΗΣ ΙΩΣΗΦ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΙΩΣΗΦ (ΝΙΚΟΛΑΟΥ)

Επίσκοπος Ανδρούσης (Ιωάννης Νικολάου κατά κόσμον) με καταγωγή από τη Νεστάνη. Γεννήθηκε στην Τρίπολη το 1770. Σε ηλικία 11 χρονών εισήχθη στην σχολή της Δημητσάνας όπου σπούδασε για 9 χρόνια και

απέκτησε μεγάλη μόρφωση. Οταν ολοκλήρωσε τις σπουδές του έγινε δάσκαλος στα Δολιανά και την Τρίπολη, ενώ δίδαξε και στα σχολεία Ναυπλίου και Κορώνης. Από τα νεανικά του χρόνια ακολούθησε το μοναχικό βίο και πήρε το όνομα Ιωσήφ. Χειροτονήθηκε διάκονος και πρεσβύτερος από τον Επίσκοπο Αμυκλών και Τριπολιτσάς Νικηφόρο με τον οποίο συνεργάστηκε για 14 χρόνια. Πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε σε ειδικές αποστολές από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ως Πατριαρχικός Εξαρχος. Για ένα χρονικό διάστημα υπηρέτησε και στον τότε Μητροπολίτη Σμύρνης και μετέπειτα Οικουμενικό
Πατριάρχη Γρηγόριο Ε'.

Το Μάρτιο του 1806 παραιτήθηκε ο Επίσκοπος Ανδρούσης Κωνστάντιος και με τη σύμφωνη γνώμη των προκρίτων της περιοχής προτάθηκε ο Ιωσήφ Νικολάου ως νέος Επίσκοπος. Χειροτονήθηκε ένα μήνα αργότερα στο Ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στην Καλαμάτα, από τον Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθο Παγώνη. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε «μετά πομπής» στο Νησί που ήταν η έδρα της Επισκοπής και εκφώνησε τον ενθρονιστήριο λόγο στον Αγιο Ιωάννη.

Το 1820 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Καλαματιανό γιατρό Κορνήλιο. Το Φεβρουάριο του 1821, όταν οι Τούρκοι υποψιάστηκαν ότι προετοιμάζεται εξέγερση, διατάχθηκε να μεταβούν αρχιερείς και προεστοί στην Τρίπολη. Παρουσιάστηκαν 9 αρχιερείς μεταξύ των οποίων και ο Ιωσήφ Ανδρούσης, και 20 προεστοί.

Μετά τα επαναστατικά γεγονότα φυλακίστηκαν με αποτέλεσμα οι περισσότεροι να πεθάνουν μέσα στην φυλακή από την πείνα και τα βασανιστήρια, μεταξύ των οποίων ο Σπάρτης και Καλαμάτας Χρύσανθος. Ο Ιωσήφ Ανδρούσης ήταν ένας από τους επιζήσαντες και απελευθερώθηκε με την άλωση της Τριπολιτσάς στις 23 Σεπτεμβρίου 1821. Στην Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου διορίστηκε υπουργός Θρησκείας, ενώ για μικρό χρονικό διάστημα διετέλεσε και υπουργός Δικαίου. Παραιτήθηκε κατά τη διάρκεια της εμφύλιας διαμάχης το 1825 και κατέβηκε στη Μεσσηνία σε μια προσπάθεια συμφιλίωσης ενόψει της απόβασης του Ιμπραήμ. Οταν ο Ιμπραήμ κατέλαβε τη Μεσσηνία τον επικήρυξε και κατέφυγε στο Μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης. Εκεί το 1827 συγκλήθηκε συνέλευση αρχιερέων με σκοπό την αντιμετώπιση θρησκευτικών προβλημάτων κατά τη διάρκεια της οποίας «συνέταξε Εκκλησιαστικόν κανονισμόν εν ονόματι της Μεγάλης Εκκλησίας (Οικουμενικού Πατριαρχείου), ης ανεγνώριζον και προνόμια».

Μετά την ναυμαχία του Ναβαρίνου και την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον Ιωάννη Καποδίστρια, διορίστηκε μέλος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής.

Στην κηδεία του Κυβερνήτη, ο Ιωσήφ Ανδρούσης εξ ονόματος της Εκκλησίας εκφώνησε τον επικήδειο. Το 1833 κλήθηκε από τον Οθωνα να πάρει μέρος στην Πρώτη Σύνοδο των Αρχιερέων μετά την απόσπαση της Ελλαδικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το 1839 κλήθηκε για δεύτερη φορά να πάρει μέρος ως Συνοδικός. Το 1843 τιμήθηκε από τον Οθωνα με το Αριστείο του Αγώνα, με τον αργυρό και χρυσό σταυρό του Ταξιάρχη και του Ανώτερου Ταξιάρχη. Ενωρίτερα είχε αναγνωρισθεί ως αξιωματικός Α' τάξεως (αντίστοιχος του στρατηγο).
Πέθανε στο Νησί στις 13 Μαρτίου 1844 και η σορός του παρέμεινε επί τριήμερο για λαϊκό προσκύνημα στον Αγιο Ιωάννη. Σύμφωνα με τον Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη «ετάφη εν τη δεξιά γωνία του Ιερού Βήματος του ναού του Προδρόμου».
Λίγο μετά το 1900 στήθηκε στη Μεσσήνη η προτομή του στο μέσον της τότε πλατείας Αλωνίων. Μετά το 1920 μεταφέρθηκε και τοποθετήθηκε δίπλα στον Αγιο Ιωάννη για να βρίσκεται κοντά στον τάφο του.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ

Αρχηγός των Μεσσηνίων κατά το δεύτερο Μεσσηνιακό Πόλεμο (7ος π.Χ. αιώνας) που δοξάστηκε για τα κατορθώματά του. Η μεσσηνιακή παράδοση για τον Αριστομένη πήρε την τελική της μορφή μετά την ίδρυση της πόλης Ιθώμης από τον Επαμεινώνδα (369 π.Χ.). Κατά την παράδοση αυτή ο Αριστομένης που ήταν γιος του Πύρρου ή Νικομήδη και της Νικοτέλειας, είχε γεννηθεί στην Ανδανία. Με συνομήλικους συμπολίτες και φίλους του ξεσήκωσε τους Μεσσήνιους σε επανάσταση κατά των Σπαρτιατών, εξασφαλίζοντας τη βοήθεια Αργείων και Αρκάδων. Η πρώτη μάχη έγινε στις Δέρες, ήταν αμφίρροπη και ο Αριστομένης αγωνίστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε οι Μεσσήνιοι του πρότειναν να τον εκλέξουν βασιλιά, καθώς μάλιστα καταγόταν από το γένος των Αιπυτιδών. Δεν δέχθηκε όμως τη βασιλεία και αρκέσθηκε να ανακηρυχθεί στρατηγός. Ενα χρόνο αργότερα νίκησε τους Σπαρτιάτες στη θέση "Κάπρου σήμα". Μετά από λίγα χρόνια λόγω προδοσίας του βασιλιά της Αρκαδίας Αριστοκράτη, οι Μεσσήνιοι υπέστησαν δεινή ήττα στη Μεγάλη Τάφρο και αναγκάσθηκαν να κλειστούν στο οχυρό της Είρας κοντά στα σύνορα με την Αρκαδία. Αντεξαν στην πολιορκία επί 11 χρόνια και κατά τη διάρκειά της, η παράδοση αποδίδει θαυμαστά έργα στον Αριστομένη. Οπως για παράδειγμα ότι με επιδρομές και λεηλασίες ο Αριστομένης τρομοκράτησε τους Σπαρτιάτες, τους ανάγκασε να αφήσουν ακαλλιέργητη όχι μόνο τη Μεσσηνία αλλά και τμήμα της Λακωνικής. Εισέβαλε πολλές φορές στη

Λακωνική και συνέλαβε αιχμαλώτους, κυρίευσε και λεηλάτησε τις Αμύκλες. Γενικά έγινε φόβητρο των εχθρών και σκότωσε τόσους ώστε για τρίτη φορά εθυσίασε τα λεγόμενα «εκατομφόνια». Ολα αυτά μέσα από πολλούς κινδύνους καθώς δύο φορές συνελήφθη από τους Λακεδαιμόνιους και τις δύο ξέφυγε με πανουργίες. Την τρίτη φορά κατά την οποία συνελήφθη, σύμφωνα με ορισμένους σκοτώθηκε και κατά άλλους διασώθηκε συνεχίζοντας τον αγώνα του. Οταν καταλήφθηκε η Είρα μετά από προδοσία και απέτυχε το σχέδιό του να επιτεθεί αιφνιδιαστικά στη Σπάρτη που ήταν ανυπεράσπιστη (οι Λακεδαιμόνιοι ειδοποιήθηκαν από τον Αριστοκράτη, βασιλιά τον Αρκάδων) και οι Μεσσήνιοι απελπισμένοι αποφάσισαν να εκπατρισθούν, ο Αριστομένης επέμενε να εξακολουθήσουν τον αγώνα. Δεν τους ακολούθησε στη Ζάκυνθο και την Σικελία και ψάχνοντας να βρει συμμάχους κατά των Σπαρτιατών έφθασε στους Δελφούς. Βρήκε εκεί το βασιλιά της Ιαλυσού Δαμάγητο, πάντρεψε με αυτόν τη μικρότερη κόρη του και πήγε στη Ρόδο. Πέθανε πριν προλάβει να συναντηθεί με τους βασιλιάδες της Λυδίας και της Μηδίας για να ζητήσει βοήθεια κατά των Λακεδαιμονίων. Μέχρι τα χρόνια του Παυσανία απέδιδαν τιμές στον Αριστομένη τόσο οι Μεσσήνιοι όσο και οι Ρόδιοι. Από αυτόν ισχυρίζονταν ότι καταγόταν και το διαπρεπές αργότερα γένος των Ροδίων Διαγοριδών.

Γύρω από την προσωπικότητα του Αριστομένη υπάρχουν και νεότερες λαϊκές παραδόσεις. Τον βρίσκουμε μάλιστα ως «άγιο» στο κλέφτικο τραγούδι: «Μα τον Αγιο Αριστομένη, κάθονται μακρυά οι ξένοι». Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές, ο λαός έχει συνδέσει το όνομά του με την επανάσταση και η παράδοση έρχεται από την εποχή των Μεσσηνιακών Πολέμων.

Κατά τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη, ο Αριστομένης υπήρξε ιστορικό πρόσωπο. Ηταν ένας γενναίος επαναστάτης που με μια χούφτα ατάκτους είχε ειδικευτεί στον κλεφτοπόλεμο και τα κατορθώματά του περνούσαν από στόμα σε στόμα και είχαν γίνει τραγούδια όπως τα δημοτικά ή ακριτικά. Θα πρέπει να ήταν και γοητευτικός καθώς κάθε φορά που τον έπιαναν οι Λακεδαιμόνιοι, η παράδοση τον ήθελε να ξεφεύγει με τη βοήθεια κάποιας γυναίκας. Ενα τραγούδι που έλεγε ότι δεν άφηνε τους Λακεδαιμόνιους «ούτε καταμεσής στον κάμπο ήσυχους, ούτε στο βουνό κατάκορφα», είχε φθάσει ως την εποχή του Παυσανία. Το ίδιο και η ιστορία για το ότι πιάστηκε από τους Λακεδαιμόνιους που τον έριξαν στον Καιάδα μαζί με 50 άλλους Μεσσήνιους, και αυτός κατάφερε να βγει από το βάραθρο ακολουθώντας μια αλεπού.

Οι Μεσσήνιοι πίστευαν ότι ο Αριστομένης ήταν ο αγαθός τους δαίμονας που ανάμεσα στα άλλα συνέβαλε τα μέγιστα με την εμφάνισή του ώστε να κερδίσει ο Επαμεινώνδας την κρίσιμη μάχη στα Λεύκτρα το 371 π.Χ. Η θαυμαστή

επιφάνειά του εκεί, όταν «δεν βρισκόταν πια ανάμεσα στους ανθρώπους», αλλά ήταν προφανώς ήδη πάρεδρος και πρόπολος των θεών, σήμανε την επιστροφή της άυλης υπόστασής του για χάρη των Βοιωτών, την οποία ακολούθησε η επιστροφή των φυσικών του λειψάνων λίγα χρόνια αργότερα από τη Ρόδο. Σύμφωνα με τον «Μεσσήνιον λόγον», το μαντείο του Τροφωνίου στη Λιβαδειά συμβούλευσε τους Βοιωτούς να στήσουν τρόπαιο πριν την μάχη, αναρτώντας σε αυτό την ασπίδα του Αριστομένη.

ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΛΙΜΝΑΤΙΔΟΣ
ΑΡΤΕΜΙΣ ΛΙΜΝΑΤΙΣ

Η ονοματοθεσία βασίζεται στη λανθασμένη παραδοχή ότι στη θέση της σημερινής Μεσσήνης υπήρχε η τοποθεσία «Λίμναι» στην οποία βρισκόταν το ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος, στα σύνορα Μεσσηνίας και Λακωνίας όπου είχε σημειωθεί κατά τον κοινό εορτασμό η αρπαγή των κοριτσιών που οδήγησε στον πρώτο Μεσσηνιακό Πόλεμο.
Σύμφωνα με τον Ν. Παπαχατζή που μετέφρασε και σχολίασε τον Παυσανία, ιερά της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος υπήρχαν πολλά στη Μεσσηνία. Αυτό που αναφέρει ο Παυσανίας βρισκόταν στη θέση Βόλυμος ή Βόλιμνος βορειοδυτικά της Αρτεμισίας. Τη θέση του αρχαίου ναού κατέχει η εκκλησία της Παναγίας Βολυμνιώτισσας, στους τοίχους της οποίας είδε λίγο πριν το 1840 ο Λ. Ρος χρησιμοποιημένα ως οικοδομικό υλικό, τα κομμάτια των ενεπίγραφων στηλών όπου αναφέρεται η Λιμνάτις. Τα 6 κομμάτια που δημοσίευσε ο Ρος βρίσκονταν ανάμεσα σε πολύ άλλο αρχαίο υλικό που είχε χρησιμοποιηθεί για το κτίσιμο της εκκλησίας. Το οποίο καταστράφηκε καθώς το σημερινό εκκλησάκι είναι κτίσμα του 1910. Οι περισσότερες επιγραφές είναι ρωμαϊκών χρόνων και μαρτυρούν ότι στη γιορτή της Λιμνάτιδος γίνονταν και αγώνες. Από το επίθετο «βορθίη» μιας επιγραφής, φαίνεται πως η Λιμνάτις θεά τιμώταν από τις γυναίκες και ως «κουροτρόφος» όπως η Ορθία της Σπάρτης.
Σύμφωνα με τον Ν. Παπαχατζή, αδικαιολόγητες αμφιβολίες δημιουργήθηκαν μετά το 1896, οπότε βρέθηκε επιγραφή που αναφέρει τα τελευταία προς νότον όρια Μεσσηνίας και Λακωνίας στα 78 μ.Χ. και περιέχει στο τέλος τη φράση: «Κατά το απόκρημνον, επί το ιερόν, ο προσονομάζουσιν Αρτέμιδος Λιμνάτιδος, ο εστίν υπέρ τον χείμαρρουν ον προσονομάζουσι Χοίρειον». Από την επιγραφή αυτή είναι φανερό πως υπήρχε και δεύτερο ιερό της Λιμνάτιδος στην περιοχή του σημερινού χωριού Πηγάδια, επομένως στα σύνορα των Μεσσηνίων προς τους Ελευθερολάκωνες που ήταν κοντά στο χωριό Βόρειο. Ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος υπήρχε και στην πλαγιά της Ιθώμης. Εντοπίστηκε το 1843 από τον Φ. Λε Μπας, αλλά εξαφανίστηκε εντελώς από τη

βλάστηση. Στο πλαίσιο του ανασκαφικού έργου που γίνεται από τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη, αποκαλύφθηκαν και αποτυπώθηκαν τα θεμέλια του ιερού. Σύμφωνα με τον Λε Μπας, η Αρτεμις Λιμνάτις πρέπει να ταυτιστεί με την Λαφρία, πανάρχαιη προελληνική θεότητα της φύσης, της ζωής και του θανάτου. Οπως εκτιμά η αρχαιολόγος Γεωργία Χατζή-Σπηλιοπούλου «το γεγονός ότι ο Παυσανίας δεν μνημονεύει το σημαντικό σε ποιότητα και μέγεθος ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος, μπορεί να ερμηνευτεί με την ταύτιση της Λαφρίας με την Λιμνάτιδα, της οποίας αναφέρει άγαλμα, έργο του Μεσσήνιου γλύπτη Δαμοφώντα».

ΒΕΛΙΚΑΣ
ΒΕΛΙΚΑ

«Θηλυκό» ποτάμι το οποίο έδωσε το όνομά του στο νεότερο παραποτάμιο χωριό. Σχηματίζεται από πολλούς βραχίονες και κατά τον Βασμέρ το όνομα είναι σλάβικο. Με το όνομα Velikaja υπάρχουν ποταμοί στη Ρωσία. Πηγές με το ίδιο όνομα συναντάμε και στα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου. Το ποτάμι αναφέρεται από τον Τούρκο περιηγητή Τσελεμπή που πέρασε το 1667 από τη Μεσσηνία. Στις αρχές του 19ου αιώνα ο Ληκ περιγράφει πως η Βελίκα πλημμύρισε την πεδιάδα παρασύροντας κοπάδια και δέντρα. Τα νερά υποχώρησαν την άλλη ημέρα και στην κοίτη του βρέθηκε ένα τεράστιο ερπετό το οποίο ενοχοποιήθηκε από τους προληπτικούς χωρικούς για την πλημμύρα. Ορισμένοι την ταυτίζουν με τον ποταμό Βίαντα που αναφέρει ο Παυσανίας, καθώς είναι το μεγαλύτερο ποτάμι ανάμεσα στον Πάμισο και την Κορώνη εκείνης της εποχής (Πεταλίδι σήμερα).
Το σημερινό χωριό εμφανίζεται για πρώτη φορά στην απογραφή το 1907 και με πληθυσμό 41 κατοίκους. Δημιουργήθηκε κυρίως με τη μετακίνηση κατοίκων από το Φιλιππάκι, το οποίο έκτοτε έφθινε διαρκώς με αποτέλεσμα να μείνει ακατοίκητο από τη δεκαετία του 1960.
Με το ίδιο όνομα υπάρχει παραθαλάσσιος οικισμός στο Νομό Λάρισας.

ΒΕΡΓΑΣ
ΒΕΡΓΑ

Τοποθεσία στο Αλμυρό όπου τον Ιούνιο του 1826 διεξήχθη τετραήμερη μάχη ανάμεσα στους Μανιάτες και τις δυνάμεις του Ιμπραήμ. Μετά τη μάχη στο Μανιάκι ο Ιμπραήμ υπέταξε την Πελοπόννησο, εκτός της Μάνης, προκαλώντας τεράστιες καταστροφές. Στη συνέχεια πήγε στο Μεσολόγγι και πήρε μέρος στη δεύτερη πολιορκία που έληξε με την ηρωική έξοδο των πολιορκημένων. Επέστρεψε στην Πελοπόννησο και έστειλε επιστολή στο

Γιωργάκη Μαυρομιχάλη με την οποία τον διέταξε να παραδώσει τη Μάνη μέσα σε 10 ημέρες. Αυτός αρνήθηκε και ο Ιμπραήμ με ισχυρές δυνάμεις (πεζούς και ιππείς) κινήθηκε από την Καλαμάτα προς την Μάνη. Περίπου 2.000 Μανιάτες και ορισμένοι Πελοποννήσιοι, οχυρώθηκαν στην Βέργα του Αλμυρού. Αυτή ήταν τείχος από ξερολιθιά ύψους ενός μέτρου και μήκος μεγαλύτερο του ενός χιλιομέτρου το οποίο είχε κτιστεί από τους Μανιάτες ως ταμπούρι. Πίσω από το τείχος βρίσκονταν όλοι οι αρχηγοί των Μανιατών: Κωνσταντόμπεης, Γιωργάκης Μπεζαντές, Αναστάσιος και Ηλίας Κατσάκος, Διονύσιος Τρουπάκης-Μούρτζινος, Στέφανος και Νίκος Χρηστέας, Γιώργος και Σταύρος Καπετανάκης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Κατσιφαραίοι και άλλοι.

Η μάχη ξεκίνησε στις 21 Ιουνίου με επίθεση του ιππικού των Αιγυπτίων το οποίο αναγκάστηκε να υποχωρήσει λόγω της μορφολογίας του χώρου. Ακολούθησαν οι άτακτοι που αποδεκατίστηκαν και τελικά έφθασε ο τακτικός στρατός με την καθοδήγηση Ευρωπαίων αξιωματικών που επιχείρησε αλλεπάλληλες επιθέσεις. Η μάχη διήρκεσε μέχρι τις 24 Ιουνίου και οι Μανιάτες κράτησαν τη θέση τους.

Στο διάστημα αυτό ο Ιμπραήμ επιβιβάζοντας δυνάμεις στα πλοία που ήταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι της Καλαμάτας, επιχείρησε να εισβάλει στη Μάνη από το Δυρό στις 23 Ιουνίου. Βρέθηκε αντιμέτωπος με το δύσβατο του εδάφους, με μικρές δυνάμεις των Μαυρομιχαλαίων αλλά και με τις Μανιάτισσες που επιτέθηκαν με πέτρες και δρεπάνια. Αναγκάσθηκε να επιστρέψει στην Καλαμάτα και τον Αύγουστο έκανε νέα επίθεση στην Ανατολική Μάνη, αλλά αποκρούσθηκε και πάλι από τους Μανιάτες που είχαν οχυρωθεί στον Πολυάραβο.

Φωτό από το αρχείο του Σάκη Μαρκόπουλου

ΒΟΥΛΚΑΝΟΥ
ΒΟΥΛΚΑΝΟ

Νεότερο όνομα του βουνού Ιθώμη, που έχει συνδεθεί με το εκεί μοναστήρι. Απαντάται για πρώτη φορά στον Βίου του Οσίου Νίκωνος τον 12ο αιώνα ως «Βουρκάνο», όνομα το οποίο είχε δοθεί στην (αρχαία) Μεσσήνη. Για την προέλευσή του έχουν διατυπωθεί κατά το παρελθόν πολλές απόψεις. Επικρατέστερη θεωρήθηκε αυτή του μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσόστομου Θέμελη, που θέλει το τοπωνύμιο ως προερχόμενο από το όνομα βυζαντινού άρχοντα, καθώς συναντάται το όνομα «Ευστάθιος ο Βουρκάνος» ως πάροικος της Νέας Μονής Χίου σε σιγίλιο του 1051. Προσφάτως από τον Ηλ. Αναγνωστάκη διατυπώθηκε η υπόθεση ότι το τοπωνύμιο προέρχεται από το παλαιοσλαβικό V' lk' (=λύκος) V' lkan. Οι άλλες απόψεις θέλουν το όνομα προερχόμενο από το λατινικό Volcano που σημαίνει «Ηφαίστειο». Και ακόμη από το «Βουκράνο» (με αντιμετάθεση Κ και Ρ) επειδή το σχήμα του βουνού μοιάζει με κεφαλή βοδιού.
Στην κορυφή του βουνού και στα ερείπια του αρχαίου ναού του Διός Ιθωμάτα, ιδρύθηκε Μονή σε εποχή που δεν μπορεί να προσδιοριστεί. Η λαϊκή δοξασία θέλει τη Μονή να έχει κτισθεί στο σημείο που βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας κρεμασμένη σε σχίνο, όταν τσοπανόπουλο έβαλε φωτιά η οποία κατέκαψε την περιοχή γύρω από αυτό. Η πρώτη ιστορική μαρτυρία απαντάται σε σιγίλιο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου Α' το 1583, πράγμα που σημαίνει ότι η Μονή είχε κτισθεί αρκετά ενωρίτερα. Η εικόνα της Παναγίας χρονολογείται το 15ο αιώνα και ως εκ τούτου είναι πολύ πιθανή η εκδοχή η Μονή να έχει κτισθεί τον 13ο ή 14ο αιώνα.
Η εικόνα είναι ζωγραφισμένη σε ξύλο και έχει ύψος 36 και πλάτος 29 εκατοστά. Παριστάνει την Παναγία ημίσωμη που κρατά στο αριστερό της χέρι τον Ιησού. Είναι επιχρυσωμένη και διαμαντοστόλιστη από το 1857, ενώ φέρει την επιγραφή «Η Οδηγήτρια επονομαζομένη τω όρει Βουλκάνω». Ο ζωγράφος της παραμένει άγνωστος.
Η πρώτη Μονή κτίσθηκε στην κορυφή του βουνού, πάνω σε μικρό οροπέδιο. Αποτελείται από την εκκλησία που είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου, γύρω από την οποία βρίσκονται άλλα κτίσματα (κελιά, φωτάναμα, αποθήκες κ.λπ.). Η εκκλησία έχει κτισθεί από υλικά του αρχαίου ναού του Διός Ιθωμάτα (ακόμη και η βάση της Αγίας Τράπεζας είναι βάθρο αρχαίου αγάλματος). Ονομάζεται Παναγία της «Κορυφής» ή «Επανωκαστρίτισσα» και είναι εξ ολοκλήρου αγιογραφημένη, όπως και το παρεκκλήσι. Οι τοιχογραφίες ανάγονται στις αρχές του 17ου αιώνα (1608) και είναι έργα των διαπρεπών

ζωγράφων Γεωργίου και Δημητρίου Μόσχου από το Ναύπλιο.
Οι μοναχοί παρέμειναν στη Μονή αυτή μέχρι τις αρχές του 17ου αιώνα. Επειδή όμως η διαβίωση ήταν δύσκολη καθώς δεν υπήρχε νερό και το χειμώνα έκανε πολύ κρύο, αλλά και επειδή οι προσκυνητές έφθαναν με δυσκολία, αποφασίστηκε η Μονή να κτισθεί χαμηλότερα. Ετσι οι μοναχοί κατέβασαν την εικόνα της Παναγίας στο μετόχι που βρισκόταν στη θέση «Διάσελο», σε απόσταση μιας ώρας, όπου υπήρχε και μικρή εκκλησία. Ηρθαν σε προστριβές όμως με τους Τούρκους και τελικά αγόρασαν την έκταση στην οποία βρίσκεται η νεότερη Μονή, έναντι 10.500 γροσίων. Η έκταση ανήκε στον πατέρα του Μεχμέτ Αγά Εφέντη της Ανδρούσας, είχε πηγή και σε αυτή βρισκόταν κτίσμα του ερειπωμένου Φράγκικου κάστρου. Οι λεπτομέρειες μεταφοράς της Μονής είναι γνωστές, καθώς αυτές μνημονεύονται στον Κώδικα της Μονής με ημερομηνία 5 Μαρτίου 1625.
Τα κτήρια της νέας Μονής κατασκευάστηκαν σταδιακά και τα πρώτα κελιά κτίσθηκαν νοτιοανατολικά του νέου Καθολικού στο σημείο που υπήρχε υπόλειμμα του διώροφου Φράγκικου πύργου. Στο κτίσμα υπάρχουν επιγραφές που χρονολογούνται το 1712 και το 1756. Τα αρχικά κτίσματα υπέστησαν καταστροφές από την επιδρομή του Ιμπραήμ το 1825 και έτσι κατασκευάστηκε το σημερινό συγκρότημα με διαδοχικές εργασίες κατά τα έτη 1838, 1842, 1858 και 1861 όπως φαίνεται από σχετικές επιγραφές σε διάφορα σημεία.
Το Καθολικό τιμάται στο Γενέθλιο της Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου), αλλά γιορτάζει και πανηγυρίζει στην Κοίμηση στις 15 Αυγούστου. Εχει κτισθεί το 1701 και είναι βυζαντινού ρυθμού. Από καταχώριση στον Κώδικα της Μονής φαίνεται ότι είχε αγιογραφηθεί ολόκληρος το 1732, αλλά οι τοιχογραφίες έπαθαν ζημιές από την υγρασία και την επιδρομή του Ιμπραήμ, ενώ... ασβεστώθηκαν «προς καλλωπισμόν» το 1882 με αποτέλεσμα να καταστραφούν.
Η Μονή διαθέτει πλήθος από σπάνια βιβλία, 23 κώδικες, εικόνες, άμφια αλλά και λείψανα αγίων. Τα περισσότερα από τα κειμήλια αυτά (όπως και η εικόνα της Παναγίας) για λόγους ασφαλείας φυλάσσονται εκτός Μονής.
Η μεταφορά της εικόνας στο μετόχι της Μεσσήνης χάνεται στα βάθη των αιώνων και συνδέεται άρρηκτα με τον εμπορικό του χαρακτήρα καθώς από την περίοδο της Τουρκοκρατίας οι ετήσιες πανηγύρεις αποτελούσαν τόπο συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού πολιτών και στοιχείο του ετήσιου εμπορικού προγραμματισμού. Παλαιότερα η μεταφορά της εικόνας γινόταν στις 23 Αυγούστου (απόδοση της Κοίμησης Θεοτόκου). Από το 1929 όμως αποφασίστηκε η μεταφορά να γίνεται στις 20 Σεπτεμβρίου για να είναι περισσότερο αποδοτικό τα πανηγύρι καθώς τότε ολοκληρώνεται και η

συγκομιδή βασικών αγροτικών προϊόντων της περιοχής. Η απόφαση αυτή συμβάδιζε και με την καθιέρωση του νέου ημερολογίου από το 1923 (13 ημέρες μπροστά από το παλαιό ημερολόγιο). Η επιστροφή της εικόνας γίνεται στις 28 Σεπτεμβρίου.

ΓΑΡΓΑΛΙΔΟΥ

ΓΑΡΓΑΛΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Αντιστράτηγος που γεννήθηκε στο Νησί -όπου ο πατέρας του υπηρετούσε ως δημόσιος υπάλληλος- το 1870 και πέθανε στην Αθήνα το 1942. Τελείωσε το Γυμνάσιο το 1887, εισήλθε στην προπαρασκευαστική σχολή Κέρκυρας και το 1896 στη Σχολή Υπαξιωματικών. Μαθητής της σχολής πήρε μέρος στον πόλεμο του 1897 και τραυματίστηκε σοβαρά στο κεφάλι από βλήμα οβίδας στη μάχη του Δομοκού. Οταν αποθεραπεύτηκε τελείωσε τις σπουδές του και αποφοίτησε το 1899 ως ανθυπολοχαγός Πεζικού. Πήρε μέρος στους βαλκανικούς πολέμους. Ως ταγματάρχης στρατιωτικός διοικητής της περιοχής Νιγρίτας διεξήγαγε την πρώτη μάχη κατά των Βουλγάρων από τις 20 μέχρι τις 25 Φεβρουαρίου 1913 και βγήκε νικητής έναντι των υπέρτερων εχθρικών δυνάμεων. Εδωσε τη μάχη χωρίς την έγκριση των ανωτέρων και για το λόγο αυτό ζητήθηκε η τιμωρία του. Αντί αυτού δέχθηκε τα συγχαρητήρια του αρχιστρατήγου Διαδόχου Κωνσταντίνου και τιμήθηκε με το μετάλλιο Στρατιωτικής Αξίας.

Πήρε μέρος ως διοικητής τάγματος στις νικηφόρες μάχες Μοσθένης, Τοπόλιανης, Ελευθερών, Κιλκίς, Λαχανά, Κρέσνας, Τζουμαγιάς (όπου και τραυματίστηκε), ενώ διεξήγαγε την πολύνεκρη για τους Βούλγαρους μάχη στην Κομάργιαννη.

Συνέχισε υπηρετώντας και μαχόμενος κατά τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ως συνταγματάρχης διοικητής του 35ου Συντάγματος Πεζικού στις 2 Σεπτεμβρίου 1918 διέσπασε το μακεδονικό μέτωπο των Γερμανοβουλγάρων και βοήθησε ανοίγοντας το δρόμο στις συμμαχικές δυνάμεις για την τελική επικράτηση. Παρασημοφορήθηκε στο πεδίο της μάχης από το Γάλλο διοικητή του Μακεδονικού μετώπου αντιστράτηγο Ντ’ Ανσελέμ με τον Γαλλικό Πολεμικό Σταυρό και από τον αρχιστράτηγο Ντ’ Εσπραί με το Ανώτατο Γαλλικό Παράσημο της Λεγεώνας της Τιμής.

Πήρε μέρος ως αρχηγός πεζικού της 2ας Μεραρχίας στην εκστρατεία της Ουκρανίας το 1919.

Στη Μικρασιατική εκστρατεία πήρε μέρος ως διοικητής της 2ας Μεραρχίας και αφού κατέλαβε τη Φιλαδέλφεια, προήλασε μέχρι το Ελβανάρ. Κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων προήχθη σε υποστράτηγο και

τοποθετήθηκε ως διοικητής της Μεραρχίας Κυδωνιών και Μαγνησίας (ονομάστηκε 11η Μεραρχία), την οποία και οργάνωσε.
Η πολεμική του δράση διακόπηκε μετά την κυβερνητική μεταβολή που επήλθε κατά τις εκλογές του Νοεμβρίου 1920. Τέθηκε στη διάθεση του Υπουργείου Στρατιωτικών στις αρχές του 1921. Το καλοκαίρι του ιδίου χρόνου παραπέμφθηκε σε ανακριτικό συμβούλιο κατηγορούμενος για βαρύ υπηρεσιακό παράπτωμα. Το Σεπτέμβριο του 1922 τα πράγματα είχαν αλλάξει σε όλα τα πεδία, τοποθετήθηκε διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού στη Θράκη και οργάνωσε από την αρχή τη Στρατιά του Εβρου συγκεντρώνοντας τα υπολείμματα της στρατιάς της Μικράς Ασίας.
Το φθινόπωρο του 1923 μαζί με το στρατηγό Λεοναρδόπουλο και το συνταγματάρχη Ζήρα ηγήθηκαν κινήματος κατά της Επαναστατικής Κυβέρνησης Πλαστήρα-Γονατά που σχηματίσθηκε το 1922 μετά τη Μικρασιατική καταστροφή. Ο Γαργαλίδης τέθηκε επικεφαλής των στρατιωτικών φρουρών της Πελοποννήσου που ήταν αντιβενιζελικές, πέρασε τον Ισθμό και βάδισε προς την Αθήνα. Τελικά κυκλώθηκε από κυβερνητικά στρατεύματα και αναγκάσθηκε να παραδοθεί άνευ όρων. Καταδικάστηκε από το στρατοδικείο σε θάνατο, αλλά η ποινή δεν εκτελέστηκε και αργότερα αμνηστεύτηκε. Από τότε ιδιώτευσε μέχρι το 1942 που πέθανε στην Αθήνα.

ΓΕΝΝΗΔΟΥΝΙΑ
ΓΕΝΝΗΔΟΥΝΙΑΣ

Μηχανικός ο οποίος σύμφωνα με το Θεόδωρο Τσερπέ έκανε τη μελέτη για τα υδραυλικά έργα Παμίσου που εφαρμόστηκε τμηματικά. Οπως γράφει ο Θεόδωρος Γιαννακόπουλος "διά του νόμου του 1888 απεφασίσθη η εκτέλεσις των εξής υδραυλικών έργων:
α) Προσχώσεως και διευθετήσεως του Παμίσου από των εις Αγιον Φλώρον πηγών μέχρι των εκβολών αυτού εις την θάλασσαν, β) Προσχώσεως και διευθετήσεως του εις Πάμισον συμβάλλοντος ποταμού Αριος, γ) Κανονισμού του χειμάρρου της Θουρίας Ξηρίλα, αρχομένου του κανονισμού από της επ' αυτού γεφύρας της Θουρίας, δ) Κανονισμού πάντων των ρυάκων των εμπιπτόντων εις την κοιλάδα του Παμίσου από των σημείων εις α ούτοι διασταυρούσι το από Ασπροχώματος εις Αγιον Φλώρον τμήμα της εθνικής οδού της αγούσης από Καλαμών εις Τρίπολιν, ε) Κανονισμού του χειμάρρου Λιγίδι από της ομωνύμου γέφυρας μέχρι Παμίσου, στ) Διευθετήσεως του ποταμού Πύρνακος εις θέσιν Διπόταμον, ζ) Αποξηράνσεως των ελών Αγίου Φλώρου, Ασλάναγα, Μακαρίας και Ασπροχώματος, η) Κατασκευής φραγμάτων επί του ποταμού Παμίσου προς άρδευσιν γαιών και λήψιν ύδατος

εις γέφυραν Παμίσου, εις Πόρον, Πλιάσα, Μπαρμπακούτη και Λίβα και εις οιανδήποτε άλλην θέσιν ήθελε κριθή χρήσιμον, θ) Κατασκευής φράγματος και λήψεως ύδατος επί του ποταμού Αριος εις θέσιν Ξέγλιστρον και ι) Παντός άλλου σχετικού προς τ' ανωτέρω έργου, ορισθησόμενον διά βασιλικού διατάγματος".

Για την εκτέλεση και συντήρηση των έργων επιβλήθηκαν ειδικοί φόροι τους οποίους εισέπρατταν το Τελωνείο Καλαμάτας και το Υποτελωνείο Μεσσήνης για προϊόντα τα οποία μεταφέρονταν σιδηροδρομικά. Αλλά και εισφορά την οποία κατέβαλαν ανά στρέμμα οι ιδιοκτήτες των κτημάτων στην περιφέρεια των οποίων γίνονταν έργα καθώς επίσης και οι Δήμοι Καλαμάτας, Παμίσου, Θουρίας, Εύας και Οιχαλίας.

Περίπου 40 χρόνια αργότερα τα έργα δεν είχαν ολοκληρωθεί καθώς το Δεκέμβριο του 1936 υπεγράφη σύμβαση η οποία αφορούσε στη χρηματοδότηση, μελέτη, εκτέλεση και συντήρηση των υδραυλικών έργων της κοιλάδας του Παμίσου. Το έργο αυτό μεταξύ άλλων προέβλεπε: Διευθέτηση της κοίτης του Παμίσου. Διευθέτηση των χειμάρρων Ξερίλα και Αρι. Αποξήρανση του έλους Ασλάναγα. Αποξήρανση του έλους Μακαρίας. Εκτέλεση αρδευτικών έργων. Αποστράγγιση και αποξήρανση της περιοχής Νησίου. Αποστράγγιση της περιοχής Λυγδούς. Κτηματογράφηση της κοιλάδας Παμίσου.

0647-7. ΜΕΣΣΗΝΗ. Κεντρική πλατεία MESSINI. La place centrale
Έκδοσις Στ. Καυκά - Μεσσήνη

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΙΩΑΝΝΑ

Η πρώτη ευεργέτιδα της Μεσσήνης η οποία άφησε σημαντική περιουσία στο δήμο με μυστική διαθήκη το 1909. Ο σύζυγός της Λεωνίδας (γιατρός στο επάγγελμα) όπως φαίνεται από τα στοιχεία της διαθήκης, θα πρέπει να ήταν στενός συγγενής του Μητροπολίτη Μεσσηνίας και μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Προκόπιου Γεωργιάδη. Το συμπέρασμα προκύπτει από το γεγονός ότι διέθεσε μέρος της περιουσίας της για να ιδρυθεί νοσοκομείο στο Αίγιο, «τη ιδιαιτέρα πατρίδι των αξιοσεβάστων μου ευεργετών Μητροπολίτου... και του αγαπητού μου συζύγου», όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά. Εφόσον δεν μπορούσε να ιδρυθεί νοσοκομείο, τα χρήματα θα δίνονταν για να συντηρείται «εις νέος Αιγιεύς εν Αθήναις, σπουδάζων εν τη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου επί πέντε έτη».

Ο Προκόπιος Γεωργιάδης είχε γεννηθεί στο Αίγιο το 1813, σπούδασε Θεολογία στην Αθήνα και τη Βιέννη (όπου διετέλεσε εφημέριος και δάσκαλος στο ελληνικό σχολείο) και έγινε Μητροπολίτης Μεσσηνίας το 1852. Το 1874 με ομόφωνη απόφαση της Ιεράς Συνόδου εξελέγη Μητροπολίτης Αθηνών (Αρχιεπίσκοπος). Λίγο αργότερα την ίδια χρονιά ξέσπασε το σκάνδαλο των Σιμωνιακών, καθώς αποκαλύφθηκε ύστερα από δικαστική έρευνα ότι δωροδοκήθηκαν από τρεις ανώτερους κληρικούς, δύο υπουργοί της κυβέρνησης Βούλγαρη (ο υπουργός Δικαιοσύνης Β. Νικολόπουλος και ο υπουργός Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως Ι. Βαλασόπουλος) προκειμένου να επηρεάσουν την Ιερά Σύνοδο ώστε να τους εκλέξει Μητροπολίτες. Ενας
από αυτούς ήταν και ο διάδοχος του Προκόπιου στη Μητρόπολη Μεσσηνίας, ο Στέφανος Αργυριάδης ο οποίος καταδικάστηκε από το δικαστήριο και παύθηκε από την θέση του. Ο Προκόπιος Γεωργιάδης κατηγορήθηκε για το σκάνδαλο που ξέσπασε και δέχθηκε πολλές επιθέσεις. Εμεινε όμως στον αρχιεπισκοπικό θρόνο μέχρι το 1889 όταν και πέθανε.

Η Γεωργιάδη, όπως φαίνεται από τη διαθήκη, είχε γεννηθεί στο Νησί καθώς το ονομάζει ιδιαίτερη πατρίδα της. Μπορούμε να πιθανολογήσουμε ότι προερχόταν από επιφανή οικογένεια της πόλης (η μυστική διαθήκη προδίδει γυναίκα με ιδιαίτερη μόρφωση, η οποία έδειχνε ξεχωριστό ενδιαφέρον για την μόρφωση των γυναικών) και ότι ο σύζυγός της Λεωνίδας ήταν αδελφός (ή ανιψιός) του Προκοπίου. Την υπόθεση αυτή ενισχύει το γεγονός ότι έδρα της Μητρόπολης την εποχή εκείνη ήταν στο Νησί. Η ιδιαίτερη θέση την οποία είχε η οικογένεια Γεωργιάδη εκείνη την εποχή απεικονίζεται στη
διαθήκη, καθώς για την κληροδοσία στο Νησί, η Ιωάννα Γεωργιάδη άφηνε εκτελεστές πέραν του δημάρχου, τους αδελφούς Κωνσταντίνο και Σπύρο Κουμουνδούρο που ήταν παιδιά του πρωθυπουργού Αλέξανδρου Κουμουνδούρου και μετέπειτα βουλευτές και υπουργοί.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Προκόπιος Γεωργιάδης και ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος έζησαν την ίδια εποχή και είχαν παράλληλη πορεία ξεκινώντας από το Νησί προς τα ανώτερα αξιώματα.

Η Γεωργιάδη με την διαθήκη της άφησε στο Δήμο Μεσσήνης το 30% ακινήτου στη διασταύρωση Ιπποκράτους και Διδότου στην Αθήνα, συνολικής επιφανείας 697 τετραγωνικών μέτρων. Με τα έσοδα από το ακίνητο θα έπρεπε να ιδρυθεί «σχολείον θηλέων ή αρρένων κατ' ανάγκην εν Νησίω». Από το υπόλοιπο, το 30% πήγαινε στο Δημοτικό Νοσοκομείο Αθηνών και το 20% στο Αμαλίειον Ορφανοτροφείον Κορασίων Αθηνών. Η διαθήκη δημοσιεύτηκε το 1916 και ερμηνεύτηκε από τα δικαστήρια το 1939. Με προσφυγή του ο δήμος το 1988 ζήτησε την αλλαγή του σκοπού της διαθήκης αφού δεν υπήρχε η ανάγκη ίδρυσης σχολείου σύμφωνα με την επιθυμία της Γεωργιάδη.

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Μαιευτήρας, γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1902 και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ειδικεύτηκε στην παθολογία και τη μαιευτική στο Παρίσι.
Το 1930 επέστρεψε στη Μεσσήνη όπου και άσκησε το επάγγελμά του. Διετέλεσε Δήμαρχος Μεσσήνης στο διάστημα από 30 Σεπτεμβρίου 1947 μέχρι 16 Απριλίου 1948. Ηταν και ο πρώτος στη θέση αυτή μετά από ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα κατά το οποίο η Μεσσήνη ήταν Κοινότητα. Είχε διατελέσει και μέλος της Διοικούσας Επιτροπής της Κοινότητας στο διάστημα από 21 Οκτωβρίου 1938 μέχρι 16 Νοεμβρίου 1941, με πρόεδρο τον Μιχαήλ Πολυδούρη. Μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου στο διάστημα της δημαρχοντίας του ήταν οι: Ιωάννης Καρακώστας, Θωμάς Ρούτσης, Ιωάννης Μιχαλόπουλος, Στυλιανός Παναγόπουλος, Ιωάννης Πατέντας, Ιωάννης Πανόπουλος, Παναγιώτης Κατσούρος, Σταύρος Γεωργούλιας, Νικόλαος Δουβόγιαννης, Αθανάσιος Βαλσαμάκης και Γεώργιος Ρήγας. Εθεσε υποψηφιότητα
στις δημοτικές εκλογές του 1951 (υποστηρίχθηκε από τους παπανδρεϊκούς και τον Δ. Κούτσικα) και ήρθε δεύτερος με 406 ψήφους έναντι 639 ψήφων του Σταύρου Τσούση, ενώ ο τρίτος υποψήφιος Ανδρέας Κουλέτσης πήρε 249 ψήφους.

ΓΟΥΝΑ

ΓΟΥΝΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ο πρώτος λαϊκός ιστοριογράφος του Νησιού, ο οποίος διέσωσε την προφορική παράδοση που υπήρχε στα τέλη του 19ου αιώνα. Ως φοιτητής της Νομικής είχε γράψει ένα κείμενο στην έκδοση «Μεσσηνιακή επετηρίς 1908», στο οποίο καταγράφει τις απόψεις των κατοίκων του Νησιού για την ιστορία και την καταγωγή τους προσθέτοντας και τις δικές του.
Σημασία έχει αυτό που διασώζει και συνίσταται στα εξής:
- Η κοινή πεποίθηση ήταν πως η πόλη κτίστηκε στις αρχές του 18ου αιώνα από πολλούς «βλάχους» (πανωκατεβάτες) οι οποίοι βρήκαν το κλίμα της περιοχής κατάλληλο για τα ζώα τους και για καλλιέργεια με αποτέλεσμα να

ειδοποιήσουν και άλλους συμπατριώτες τους για να κατέβουν. Λίγο αργότερα ήρθαν και οι Γορτύνιοι με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να κατατάσσουν τους εαυτούς τους σε «δύο γένη» ανάλογα με τον τόπο καταγωγής τους.
- Οι κάτοικοι θεωρούσαν ότι την εποχή της μεγάλης καθόδου (γύρω στο 1705) κτίσθηκε από τον Δημήτριο Βρησιώτη η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.
- Στον Αγιο Δημήτριο έμεινε ο Ιμπραήμ και λίγες ημέρες πριν τη Ναυμαχία του Ναβαρίνου είδε ένα όνειρο σύμφωνα με το οποίο ήταν σε ένα ποτάμι με τη βάρκα και ψάρευε όταν ξαφνικά εμφανίστηκαν 3 μεγάλοι κροκόδειλοι οι οποίοι δεν τον έφαγαν αλλά βούλιαξαν τη βάρκα του και τον πέταξαν με το καμάκι έξω από τη θάλασσα. Ο Ιμπραήμ ζήτησε από τη γριά Συκού να του εξηγήσει το όνειρο, αυτή προέβλεψε την καταστροφή του και την κρέμασε. Στο λαϊκό αυτό μύθο είναι εξαιρετική η αναλογία ανάμεσα στο όνειρο και τις δυνάμεις που συγκρούσθηκαν στη Ναυμαχία του Ναβαρίνου.
Ο Θεόδωρος Γούνας δικηγόρησε στην Μεσσήνη και είχε ενεργό δράση στα κοινά της πόλης. Εξελέγη κοινοτικός σύμβουλος όταν η Μεσσήνη για πρώτη φορά έγινε κοινότητα το 1914. Σε δημοσιεύματα της εποχής εμφανίζεται ως ανεξάρτητος και δεινός ρήτορας ο οποίος στην προεκλογική του ομιλία επιτέθηκε κατά των κομμάτων για την ανάμειξή τους στις υποθέσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης. Μετά την εκλογή του και την ανάδειξη του Εμμανουήλ Φεσσά στη θέση του προέδρου της κοινότητας, συμμετείχε στην τριμελή επιτροπή προϋπολογισμού μαζί με τον Φώτη Βακαλόπουλο και τον Παναγιώτη Κορκονικήτα. Το 1916 τον συναντάμε ως ομιλητή με την ιδιότητα του κοινοτικού συμβούλου στη γιορτή της 25ης Μαρτίου. Γιορτή στην οποία είχαν πάρει μέρος και οι στρατιώτες του έμπεδου (στρατιωτική μονάδα νεοσυλλέκτων που σε καιρό επιστράτευσης ή πολέμου αντικαθιστά τα κέντρα εκπαίδευσης) που είχε εγκατασταθεί στην πόλη.

ΔΑΓΡΕ
ΔΑΓΡΕΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Αρματολός, μέλος της Φιλικής Εταιρείας από τη Βρωμόβρυση Αμφείας. Πήρε μέρος από τους πρώτους στην Επανάσταση του 1821 και συμμετείχε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Κατά την άλωση της πόλης σκοτώθηκε με τσεκούρι από Τούρκο.

ΔΑΡΕΙΩΤΗ
ΔΑΡΕΙΩΤΗΣ

Ιστορική οικογένεια του Νησιού, από τις πρώτες που καταγράφονται από την ιστορία, με μεγάλη περιουσία και δράση από τον 16ο μέχρι το 19ο αιώνα. Ονόματα της οικογένειας στο Νησί συναντώνται το 1699 κατά την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας που έκαναν οι Ενετοί. Εκεί στην περιουσία της Μονής Βουλκάνου εμφανίζεται ο «επίσκοπος Σοφρώνιος Νταριότης» που είχε δωρίσει «στην τοποθεσία του Ρασά» αμπέλι που εκτιμάται σε «αξηνάριον 7» (προφανώς η έκταση υπολογίζεται με βάση τα μεροκάματα που χρειάζονται για το σκάψιμο του αμπελιού).

Στην ίδια απογραφή συναντάται ο «Πανάγος ιερεύς Νταριότης και οικονόμος Νησίου» που έχει δωρίσει στη Μονή «εις ταις Κοκάλαις χωράφι στρέμματα 7», στην τοποθεσία Φυλακές «αμπέλι αξηνάριον 15» και στην ίδια τοποθεσία «ελαις φιτάδαις ρήζαις 300». Στην ίδια απογραφή συναντάται και ο Γιαννάκης Νταριότης που έχει δωρίσει στη Μονή και στην τοποθεσία Φυλακές «αμπελη αξινάριον 3».
Τα στοιχεία αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η οικογένεια Δαρειώτη έπαιζε ιδιαίτερο ρόλο τόσο στο Νησί όσο και στα εκκλησιαστικά πράγματα, ενώ διέθετε ήδη μεγάλη ακίνητη περιουσία κατά τη διάρκεια της δεύτερης Ενετοκρατίας. Η οικογένεια Δαρειώτη από τους ιστορικούς που εξετάζουν αυτή την περίοδο θεωρείται ως μια από τις δύο οικογένειες γαιοκτημόνων που σχηματίσθηκαν στο Νησί κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα (η άλλη ήταν η οικογένεια Καλαμαριώτη).
Κατά τη διάρκεια των Ορλωφικών του 1770, συναντάται ο Στασινός Δαρειώτης αρχηγός ενόπλων οι οποίοι κατέλαβαν την Ανδρούσα. Ο ίδιος συναντάται ως προεστός σε έγγραφα του 1809 (Κώδικας Μονεμβασίας) καθώς υπογράφει βεβαιώσεις για την οικογενειακή κατάσταση Νησιωτών.
Ο Γεώργιος Δαρειώτης τα προεπαναστατικά χρόνια ήταν από τους επιφανείς σε πλούτο και πολιτική δύναμη στην περιοχή του Νησιού. Σε εμπιστευτική έκθεση του Παπαφλέσσα προς την ηγεσία των Φιλικών, στις 12 Σεπτεμβρίου 1819, χαρακτηριζόταν και στρατιωτικός αρχηγός της Επαρχίας που θα μπορούσε να κινητοποιήσει 500-700 ενόπλους σε περίπτωση εξέγερσης. Ως τέτοιος παράγοντας είχε τραβήξει την προσοχή της Φιλικής Εταιρείας, της οποίας έγινε μέλος το 1818. Ως Φιλικό «με εξαιρετικό ζήλο αλλά και με την απαιτούμενη σύνεση» τον χαρακτηρίζει ο Π. Παπατσώνης στα απομνημονεύματά του, ενώ στο αρχείο Σέκερη εμφανίζεται ως «σύνδεσμος» για την ενίσχυση Νησιωτών στην Φιλική Εταιρεία. Μέλος της Φιλικής Εταιρείας έγινε και το 1818 και ο αδελφός του Εμμανουήλ Δαρειώτης.
Με την έκρηξη της Επανάστασης ο Εμμανουήλ Δαρειώτης επικεφαλής δύναμης από την περιοχή του Νησιού, πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας. Ο Γεώργιος Δαρειώτης με 250 άνδρες και σε συνεργασία με τον Αντώνη Μαυρομιχάλη κινήθηκαν για την πολιορκία της Κορώνης. Η πολιορκία ήταν σκληρή και πολύχρονη. Στις μάχες που έγιναν σκοτώθηκε ο Βασίλειος Δαρειώτης και τραυματίσθηκε ο πατέρας του Αναστάσιος.
Στις 25 Μαρτίου 1821 ο Παπαφλέσσας διόρισε τον Γεώργιο Δαρειώτη και τον Δημήτριο Καλαμαριώτη ως συνδιοικητές του Νησιού με απεριόριστες εξουσίες. Το 1822 ο Γεώργιος Δαρειώτης διορίστηκε ως ένας από τους αρχηγούς που ανέλαβαν να κάνουν στρατολογία για λογαριασμό της κυβέρνησης, και σε αντίθεση με τους οπλαρχηγούς. Την ίδια χρονιά ο Στασινός Δαρειώτης (που φαίνεται ότι είναι ο αρχηγός της οικογένειας και κατά πάσα πιθανότητα πατέρας των Γεώργιου, Εμμανουήλ και Παναγιώτη Δαρειώτη), συνεισέφερε στην «υποχρεωτική εισφορά των ευπόρων Πελοποννησίων» το σημαντικό ποσό των 5.000 γροσίων.
Η εκλογή πληρεξουσίων στην Εθνοσυνέλευση του Αστρους την άνοιξη

του 1823 αποτέλεσε και την έναρξη της πολιτικής διαμάχης των οικογενειών Δαρειώτη και Καλαμαριώτη. Ο Γεώργιος Δαρειώτης χαρακτηρίστηκε ως «φατριαστής και παραβάτης του νόμου» και ακυρώθηκε η εκλογή του υπέρ του Δημήτριου Καλαμαριώτη. Το 1824 πέθανε ο Καλαμαριώτης και έγινε νέα εκλογή παραστάτη (βουλευτή) με αντιπάλους του γιο του Παναγιώτη, και τον Παναγιώτη Δαρειώτη. Ακολούθησε έντονη πολιτική αντιπαράθεση για την εκλογή η οποία τελικά κατακυρώθηκε υπέρ του Παναγιώτη Καλαμαριώτη στο πλευρό του οποίου είχαν ταχθεί ορισμένοι από τους γνωστούς οπλαρχηγούς όπως ο Μούρτζινος, ο Γιατράκος και ο Κεφάλας. Την ίδια χρονιά κατά τη διάρκεια της εμφύλιας διαμάχης ο Εμμανουήλ Δαρειώτης τάχθηκε με τους αντικυβερνητικούς οπλαρχηγούς και πήρε μέρος σε συγκρούσεις γύρω από την Τρίπολη και τον κάμπο του Νησιού.
Μια ημέρα μετά την απόβαση του Ιμπραήμ στη Μεθώνη (11 Φεβρουαρίου 1825), ο Γεώργιος Δαρειώτης διορίστηκε «φροντιστής των κυβερνητικών στρατευμάτων» στην Τριφυλία, ενώ ο Εμμανουήλ Δαρειώτης από την Κορώνη όπου βρισκόταν, μετακινήθηκε σε Νιόκαστρο και Σφακτηρία. Στη μάχη της Σφακτηρίας μόλις διασώθηκε με 30 άνδρες και κλήθηκε να σπεύσει σε άλλα πεδία μαχών.
Την άνοιξη του 1826 ο Γεώργιος Δαρειώτης εκλέχθηκε πληρεξούσιος του Νησιού στην Γ' Εθνοσυνέλευση. Το 1830 ο Παναγιώτης Δαρειώτης συμμετείχε σε επιτροπή προκρίτων για την ίδρυση σχολείου στο Νησί. Με την έλευση του Καποδίστρια η οικογένεια Δαρειώτη πέρασε με το αντικαποδιστριακό κίνημα που είχε ισχυρή βάση στο Νησί. Σε εμπιστευτικό έγγραφο του 1831 χαρακτηρίζονταν ως αντικαποδιστριακοί ο Παναγιώτης και ο Εμμανουήλ Δαρειώτης, ενώ λίγο αργότερα εκτοπίστηκε ο Γεώργιος Δαρειώτης.
Στην Εθνοσυνέλευση του 1832 ο Γεώργιος Δαρειώτης εκλέχθηκε πληρεξούσιος. Και ακολούθησε μια αξιοπρόσεκτη «διαδοχή» των τριών αδελφών σε θέσεις δημάρχου και βουλευτή: Το 1835-1837 ο Παναγιώτης Δαρειώτης ήταν δήμαρχος Παμίσου. Εκλέχθηκε δήμαρχος πάλι το 1841 και το 1844 βουλευτής Μεσσήνης. Το 1844 ο Γεώργιος Δαρειώτης επιλέχθηκε ισόβιος γερουσιαστής. Το 1846 υπηρετούσε δήμαρχος ο Παναγιώτης Δαρειώτης που εκλέχθηκε και πάλι βουλευτής το 1847. Πέθανε το 1851 έχοντας τη θέση του βουλευτή και του δημάρχου. Τον διαδέχθηκε στη θέση του δημάρχου ο Εμμανουήλ Δαρειώτης, ο οποίος το 1853 εξελέγη και βουλευτής. Πέθανε
το 1854 έχοντας και αυτός τη θέση του βουλευτή και του δημάρχου. Τη θέση του δημάρχου κατέλαβε ο Γεώργιος Δαρειώτης ο οποίος ήδη υπηρετούσε και ως γερουσιαστής. Κράτησε τις δύο θέσεις μέχρι τα τέλη του 1860, οπότε και διορίστηκε δήμαρχος ο Νικόλαος Μιχάλος. Ο Γεώργιος Δαρειώτης ήδη διέμενε μονίμως για πολλά χρόνια στην Αθήνα και έκτοτε δεν εμφανίστηκε με δημόσια πολιτική δράση στο Νησί πρόσωπο της οικογένειας Δαρειώτη.

ΔΑΣΚΑΡΟΛΗ
ΔΑΣΚΑΡΟΛΗ ΑΔΕΛΦΟΙ

Αδέλφια από τη Μεσσήνη που σκοτώθηκαν στους Βαλκανικούς Πολέμους. Ο Ιωάννης υπηρετούσε ως λοχίας και σκοτώθηκε στις 29 Νοεμβρίου 1912 όταν ο ελληνικός στρατός κατέλαβε τα Πεστά Ιωαννίνων και ήρθε σε επαφή με την κύρια γραμμή αντίστασης των Τούρκων στην Ηπειρο, την οχυρωμένη γραμμή Μπιζανίου. Ο Βασίλειος υπηρετούσε στρατιώτης και σκοτώθηκε στις 13 Ιουλίου 1913 κατά την προέλαση των ελληνικών δυνάμεων στο Σιμιτλί, 5 ημέρες πριν την ανακωχή με τους Βουλγάρους και την λήξη του πολέμου. Τη μάχη στο Σιμιτλί, μικρή πόλη βορείως των στενών της Κρέσνας, ακολούθησε αντεπίθεση των Βουλγάρων και υποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων που κινδύνευσαν με καταστροφή.
Σύμφωνα με τον Θεόδ. Τσερπέ, τα δύο αδέλφια είχαν καταστήματα στις Ηνωμένες Πολιτείες τα οποία έκλεισαν μετά την κήρυξη του πολέμου και ήρθαν στην Ελλάδα για να καταταγούν.

ΔΑΣΚΑΡΟΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ
ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Αντιστράτηγος που γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1899 και πέθανε το 1988. Φοίτησε στην Σχολή Ευελπίδων, στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Πήρε μέρος στη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922), στον ελληνοϊταλικό πόλεμο (1940-1941) και στη μάχη του Ελ Αλαμέιν. Μετά την απελευθέρωση, ως διοικητής τάγματος εθνοφυλακής πήρε μέρος στα Δεκεμβριανά (1944) και χρημάτισε μέλος της Ελληνικής Επιτροπής διασυμμαχικού ελέγχου της Γερμανίας. Διετέλεσε επιτελάρχης, διοικητής μεγάλων στρατιωτικών μονάδων και στρατιωτικός ακόλουθος στο Παρίσι. Από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο του 1951 ήταν διοικητής του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα

και σύνδεσμος της κυβέρνησης με το Στρατηγείο Απω Ανατολής. Τιμήθηκε με τον Ανώτερο Ταξιάρχη Γεωργίου, του Φοίνικος, πολεμικούς σταυρούς, αριστεία ανδρείας και άλλα παράσημα. Αποστρατεύτηκε το 1958 με το βαθμό του αντιστράτηγου. Δώρισε στο υπουργείο Πολιτισμού τριώροφο σπίτι στη Μεσσήνη, το οποίο με ενέργειες δημοτικών παραγόντων περιήλθε τελικά στο δήμο και λειτουργεί ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων (Δασκαρόλειο Πολιτιστικό Κέντρο).

ΔΙΟΣ ΙΘΩΜΑΤΑ
ΔΙΑΣ ΙΘΩΜΑΤΑΣ

Ενα από τα πολλά προσωνύμια του Δία, ο οποίος κατά τη μεσσηνιακή παραλλαγή της μυθολογίας, μετά την απαγωγή του από τους Κουρήτες και τη διάσωσή του από την οργή του Κρόνου, παραδόθηκε και ανατράφηκε στο όρος Ιθώμη από τις νύμφες Ιθώμη και Νέδα που έδωσαν το όνομά τους αντιστοίχως στο βουνό και το ποτάμι. Κατά την αρχαιότητα στην κορυφή της Ιθώμης υπήρχε ιερό του Διός Ιθωμάτα και τα θεμέλιά του σώζονται ανατολικότερα από την παλιά Μονή του Βουλκάνου. Δομικά στοιχεία του ιερού χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή της μονής. Η λατρεία ανάγεται τουλάχιστον στα Γεωμετρικά χρόνια (9ος-8ος π.Χ. αιώνες) καθώς βρέθηκε χάλκινο
πόδι αναθηματικού τρίποδα και βάθρου αναθήματος που φέρει ίχνη για τη στήριξη χάλκινου τρίποδα. Οι τρίποδες συνδέονται με τον πολιούχο της Μεσσήνης Δία Ιθωμάτα και τους αγώνες που τελούνταν προς τιμήν του. Σε νόμισμα της Μεσσήνης του 4ου π.Χ. αιώνα, ο Δίας παριστάνεται με διασκελισμό προς τα δεξιά με κεραυνό στο δεξί χέρι και αετό. Η παράσταση συμπληρώνεται με τρίποδα. Εμμέσως μαρτυρείται από τον Παυσανία ότι το ιερό του Διός Ιθωμάτα λειτουργούσε και κατά τον 6ο π.Χ. αιώνα και προφανώς μέχρι την ίδρυση της Μεσσήνης το 369 π.Χ. Πιστεύεται ότι το λατρευτικό ειδώλιο του Διός-παιδός, έργο του γλύπτη Αγελάδα, επέστρεψε στο ιερό το 369 π.Χ. μαζί με τους Μεσσήνιους της Ναυπάκτου, στην ελεύθερη πατρίδα.

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Στρατιωτικός και πολιτικός ηγέτης της αρχαίας Θήβας (420 - 362 π.Χ.), ο οποίος νίκησε τους Σπαρτιάτες και στη συνέχεια ίδρυσε την Ιθώμη το 369 π.Χ. που μετονομάστηκε αργότερα σε Μεσσήνη. Στη μάχη εναντίον των Αρκάδων (385 π.Χ.) δε δίστασε, αν και τραυματισμένος, να σώσει με κίνδυνο της ζωής του το φίλο του Πελοπίδα, που είχε πληγωθεί βαριά και κινδύνευε να πεθάνει. Οταν η Καδμεία καταλήφθηκε από τους Σπαρτιάτες (μετά το 382 π.Χ.), ο Επαμεινώνδας εγκατέλειψε τη δημόσια ζωή και προτίμησε να ζήσει ως απλός πολίτης. Εργάστηκε μυστικά για την ανεξαρτησία της πατρίδας του και το 371 π.Χ. στη μάχη των Λεύκτρων, νίκησε το βασιλέα των Σπαρτιατών Κλεόμβροτο. Η νίκη οφείλεται στη στρατηγική της «λοξής φάλαγγας», που, για πρώτη φορά, εφάρμοσε. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η μεγαλύτερη δύναμη

συγκεντρωνόταν στο ένα άκρο της παράταξης. Στη μάχη σκοτώθηκε ο Κλεόμβροτος και οι υποδουλωμένες στη Σπάρτη πόλεις ζήτησαν τη βοήθεια των Θηβαίων. Ο Επαμεινώνδας μπήκε στην Πελοπόννησο, έφτασε στη Λακωνία και οργάνωσε τους Μεσσηνίους και τους Αρκάδες.
Οταν ξαναγύρισε στη Θήβα, κατηγορήθηκε πως κράτησε το αξίωμα τρεις μήνες περισσότερο από όσο έπρεπε. Το αδίκημα αυτό το τιμωρούσαν με θάνατο. Δέχθηκε την εφαρμογή του νόμου, αλλά ζήτησε να γραφτεί στη σχετική απόφαση πως η πέρα από το κανονικό κατακράτηση απ' αυτόν του αξιώματος, οφειλόταν στην προσπάθειά του να ελευθερώσει την Ελλάδα από την καταπίεση των Σπαρτιατών. Επειτα απ' αυτό απαλλάχθηκε από την κατηγορία κι εκλέχθηκε πάλι βοιωτάρχης. Το 367 π.Χ. στάλθηκε ν' απελευθερώσει τον Πελοπίδα, που τον είχε αιχμαλωτίσει ο Αλέξανδρος των Φερών και το πέτυχε κλείνοντας ειρήνη. Φρόντισε να φτιάξουν οι Θηβαίοι ισχυρό στόλο και κατόρθωσε ν' απομακρύνει τους Αθηναίους από τη Χίο, τη Ρόδο και το Βυζάντιο αναδεικνύοντας έτσι τη Βοιωτία πρώτη δύναμη ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις. Για ν' αντιμετωπίσουν τους Βοιωτούς, συμμάχησαν οι Αθηναίοι, οι Σπαρτιάτες, οι Αχαιοί, οι Ηλείοι και οι Μαντίνειοι. Ο Επαμεινώνδας οργάνωσε εκστρατεία στην Πελοπόννησο. Η μάχη δόθηκε στη Μαντίνεια (362 π.Χ.), όπου νίκησαν οι Θηβαίοι. Ο Επαμεινώνδας όμως πληγώθηκε βαριά από ακόντιο κι όταν έμαθε πως νίκησαν οι Θηβαίοι, έβγαλε από την πληγή του το ακόντιο και ξεψύχησε.

ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ

Γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1917 και πέθανε στην Αθήνα το 1997. Σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναγορεύτηκε διδάκτωρ Παθολογίας και εργάστηκε ως γιατρός. Κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου υπηρέτησε ως έφεδρος ανθυπίατρος και τιμήθηκε με το μετάλλιο εξαίρετων πράξεων. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση ως μέλος του ΕΑΜ και για τη δράση του αυτή διώχθηκε, εξορίστηκε και φυλακίστηκε για χρόνια. Διετέλεσε αρχηγός της Σχολής Εφέδρων Αξιωματικών της Κέρκυρας και της Σχολής Χημικού Πολέμου. Δημοσίευσε και εξέδωσε ιατρικές και λογοτεχνικές μελέτες, ενώ συνεργάστηκε ως επιφυλλιδογράφος σε έντυπα όπως η «Ελευθεροτυπία», «Τα Νέα», «Η Βραδυνή» και λογοτεχνικά περιοδικά. Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε το 1963 με το ταξιδιωτικό κείμενο «Το οδοιπορικό ενός ΙΧ» και ακολούθησε η ποιητική συλλογή «Διέξοδος» (1969).
Ασχολήθηκε επίσης με το διήγημα και με το θέατρο, με πρώτο έργο του τον «Ξένο» (1968) που ανέβηκε από το Πειραματικό Θέατρο της Μαριέττας Ριάλδη. Τιμήθηκε με το Β' Κρατικό Βραβείο Διηγήματος το 1972 για τη συλλογή «Με γυμνό πρόσωπο». Επίσης με τον έπαινο του Κρατικού Θεατρικού Οργανισμού το 1969 για την «Ομφάλη» και το 1973 για το «Τσίρκο». Πήρε ακόμη το Α' Κρατικό Βραβείο Θεάτρου το 1973 για τη «Δικαίωση» και το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών το 1979 για τη συλλογή

διηγημάτων «Ο ένας και ο άλλος». Διακρίσεις πήρε επίσης για το έργο του «Ο χορός και ο Ιουλιανός ο οραματιστής». Εργα του ανέβηκαν από πολλούς θιάσους και μεταδόθηκαν από το ραδιόφωνο. Διετέλεσε μέλος της Εταιρείας Θεατρικών Συγγραφέων, γενικός γραμματέας του Εθνικού Θεάτρου και του Αρματος Θέσπιδος.
Πολυγραφότατος παρουσίασε πλούσιο επιστημονικό έργο. Μεταξύ άλλων εξέδωσε το «Σεξλεξικό», τον «Σύμβουλο σεξουαλικών σχέσεων» και τρία βιβλία για τη νοβοκαΐνη: «Η νοβοκαΐνη και η θεραπευτική της αξία», «Η νοβοκαΐνη ενδοφλεβίως», «Η θεραπευτική αξία της νοβοκαΐνης - Νοσήματα και γήρας». Για το βιβλίο του «Η ανατομική καθαριότητα, η υγεία και η ζωή» βραβεύτηκε από τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών. Εγραψε εκλαϊκευμένα επιστημονικά έργα όπως τα πολύτομα «Ο γιατρός της οικογένειας» και «Ο γιατρός στο σπίτι». Στο πλούσιο έργο του περιλαμβάνονται και βιβλία κοινωνικής Ιατρικής όπως «Δήμιοι και άσπρες μπλούζες», «Η πολύπλευρη κοινωνική και επιστημονική κρίση της Ιατρικής» και «Επιχείρησις υγεία - η ιατρική της αθλιότητας».

ΖΑΛΜΑ ΜΙΧ.
ΖΑΛΜΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

Αγωνιστής του 1821, ένα από τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας στο Νησί.
Ως οπλαρχηγός πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τιμήθηκε με το αργυρούν αριστείο. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίσθηκε ως αξιωματικός Ζ' τάξεως (αντιστοιχεί στο βαθμό του ανθυπολοχαγού).

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ
ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

Η εκκλησία που βρίσκεται στο μετόχι της Μονής Βουλκάνου στη θέση "Πανηγυρίστρα". Κατά την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας "εις χωρίον Νησί" από τους Ενετούς το 1699, αναφέρεται και "ναός της Παναγίας που είναι εις το μετόχι των Βουρκανιοτών". Στην ίδια απογραφή για την περιουσία της Μονής Βουλκάνου αναφέρεται ότι αυτή έχει "εις το Νησή μετώχη με εκκλησία, ήτανε παλεά και την ανακένησε το μοναστήρι. και ήνε η εκκλησία τα Ισόδια της Θεοτόκου, και σπήτια 5 με την περιοχή τους. και απόξο από το μετώχι χωράφια στρέματα 6". Στην απογραφή του επόμενου χρόνου αναφέρεται ότι "εις το χωρίον Νησί" είναι "ναός της Παναγίας, και είναι εις το μετόχει του μοναστηρίου Βουρκάνου". Και στην αναφορά για την περιουσία της Μονής Βουλκάνου αναφέρεται ότι "έχει και εις το Νησί μετόχι με εκκλησία της Παναγίας και σπήτια 6 με την αυλίν τους. Εχει και απόξω από τη μάντρα χωράφια, και κύπους και είναι στρέμματα 5".
Από τα στοιχεία αυτά είναι σαφές πως η εκκλησία της Παναγίας που αναφέρεται με διάφορες ονομασίες ήταν κτισμένη στον ίδιο χώρο που βρίσκεται σήμερα και η εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής. Το γεγονός μάλιστα πως χαρακτηρίζεται παλαιά που ανακαινίστηκε από τη μονή, δείχνει ότι η εκκλησία θα πρέπει να υπήρχε πριν την κατάληψη της περιοχής από τους Ενετούς το 1686. Σύμφωνα με τις περιγραφές σε εκκλησιαστικά συγγράμματα, ήταν ημιυπόγεια και μικρών διαστάσεων. Κατά την επιδρομή του Ιμπραήμ έπαθε σοβαρές ζημιές καθώς από τον Κώδικα της μονής διαπιστώνεται ότι το 1829 σκεπάστηκε η εκκλησία και ένα σπίτι ενώ φτιάχτηκε ένα εργαστήριο που είχε καταστραφεί από τον Ιμπραήμ.
Η εκκλησία επλήγη από τους σεισμούς του 1846 και μάλιστα μαρτυρείται ότι μετά τον πρώτο σεισμό το πρωί της 29ης Μαΐου, τη νύχτα της ίδιας ημέρας είχαν συγκεντρωθεί οι άνθρωποι για δέηση "εντός του Ναού Παναγίας Βουλκάνου" όταν "βοή τρομερά ηκούσθη και κατόπιν αυτής σεισμός τινακτικώτερος αν όχι και διαρκέστερος του πρωϊνού". Οι άνθρωποι "εξεπήδησαν του ναού διά των παραθύρων" και έτρεξαν στα ανοιχτά καθώς οι σεισμοί συνεχίζονταν. Ενας ακόμη μεγάλος σεισμός έγινε το 1886 οπότε και ενδεχομένως δόθηκε η "χαριστική βολή" στην παλιά εκκλησία.
Η σημερινή εκκλησία κατασκευάστηκε κοντά στην παλιά το 1900 με τη συνδρομή των πιστών της περιοχής και με πρωτοβουλία του Παπακοροβέση όπως φαίνεται και από σχετική επιγραφή στο Ιερό Βήμα. Από τότε υπέστη και μια σειρά τροποποιήσεις. Η εκκλησία είναι τρισυπόστατη και τιμάται κυρίως στην Παναγία (Ζωοδόχος Πηγή), αλλά και στην Αγία Βαρβάρα και στον Αγιο Ελευθέριο. Σε αυτή μεταφέρεται κάθε χρόνο η εικόνα της Παναγίας από τη Μονή του Βουλκάνου στις 20 Σεπτεμβρίου και παραμένει για προσκύνημα μέχρι τις 28 του ιδίου μήνα.

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
Από το Νησί, υπηρετούσε στρατιώτης στη Μικρά Ασία και σκοτώθηκε στις 13 Αυγούστου 1921 στο Κανλή Γκιόλ, μια ημέρα μετά τη διάβαση της Αλμυράς Ερήμου από τις ελληνικές δυνάμεις και ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η επιχείρηση διάβασης του Σαγγάριου. Ενδεχομένως αδελφός του ήταν ο Παναγιώτης Γ. Ηλιόπουλος από το Νησί που υπηρετούσε νοσοκόμος και πέθανε στις 22 Οκτωβρίου 1918 λίγο πριν την λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Στρατιάς.

ΙΖΑΜΠΩΣ
ΙΣΑΒΕΛΛΑ
Πρωτότοκη κόρη του πρίγκιπα της Αχαΐας Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου και της Αννας Αγγελίνας Κομνηνής. Γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1254. Μετά τη μάχη στο Ταλιακότσο, με απόφαση του πατέρα της το 1271 παντρεύτηκε τον βασιλιά της Νεάπολης Φίλιππο τον Ανδεγαυικό και έμεινε σε κάστρο της περιοχής αυτής. Οταν πέθανε ο άνδρας και ο πατέρας της το 1278, παρέμεινε μόνη της κυρά της Πελοποννήσου αλλά έμεινε έγκλειστη στο κάστρο της Νεάπολης μέχρι το 1289. Τη χρονιά εκείνη για να εξασφαλιστούν τα επικυριαρχικά δικαιώματα των Ανδεγαυών στην Αχαΐα, υποχρεώθηκε να παντρευτεί τον Φλαμανδό ευπατρίδη Φλωρέντιο ντ' Αινώ. Εφθασαν μαζί στην Πελοπόννησο και με φρόνιμη διοίκηση επανέφεραν την ηρεμία στην περιοχή. Εγκαταστάθηκαν στην Ανδραβίδα και το 1293, οι Σλάβοι από τη Γιάννιτσα κατέλαβαν το Κάστρο της Καλαμάτας στο όνομα του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β'. Κατά τις διαπραγματεύσεις για την επανάκτηση του κάστρου έμεναν στο μικρό κάστρο του Νησιού. Τελικά ο πρωτονοτάριος Γεώργιος Σγουρομάλλης γέλασε τους Σλάβους, καθώς παρέλαβε το κάστρο δήθεν για λογαριασμό του αυτοκράτορα, αλλά το παρέδωσε στους ανθρώπους του Φλωρεντίου. Από το γάμο της απέκτησε μια κόρη, την Ματθίλδη που έγινε αργότερα δούκισσα των Αθηνών. Οταν το 1297 πέθανε και ο δεύτερος άνδρας της διοίκησε μόνη την ηγεμονία, αλλά δεν κατόρθωσε να περιστείλει τις διαφορές μεταξύ των βαρόνων. Για να επικρατήσει ζήτησε να παντρευτεί τον ιππότη Φίλιππο της Σαβοΐας, αλλά ο βασιλιάς της Νεάπολης είχε αντιρρήσεις. Ο γάμος έγινε το 1301 αλλά η ηγεμονία δεν απέδωσε τα αναμενόμενα και η Ισαβέλλα εκθρονίστηκε. Εμεινε χήρα για τρίτη φορά και πέθανε το 1311 στη Φλαμανδία όπου κατέφυγε, αφήνοντας την μεν ηγεμονία της Αχαΐας στην κόρη της Ματθίλδη, τα δε Κάστρα Περιγαρδίου, Καρυτσίνης και Ποντικοκάστρου στην άλλη κόρη της Μαργαρίτα.
Το όνομα της Ισαβέλλας έχει συνδεθεί με το Νησί εξ αιτίας του μικρού κάστρου στο οποίο έμενε συχνά για λόγους αναψυχής. Στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας έμεινε ως "Πριγκιπέσσα Ιζαμπώ" με το έργο του Αγγελου Τερζάκη που έχει κάνει περίπου 20 εκδόσεις. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην "Καθημερινή" το 1937-1938 και ξαναδουλεμένο κυκλοφόρησε σε βιβλίο το

1945. Η ιστορία του εκτυλίσσεται στα χρόνια 1292-1297. Με κύριο πρόσωπο την Ισαβέλλα ή Ιζαμπώ, αναφέρεται στην εξέγερση των Ελλήνων και Σλάβων το 1293 και ο κεντρικός άξονας είναι ο έρωτάς της με τον ηγέτη της εξέγερσης Νικηφόρο Σγουρό.

ΙΘΩΜΗΣ

ΙΘΩΜΗ

Νύμφη της μεσσηνιακής μυθολογίας η οποία μαζί με τη νύμφη Νέδα περιποιήθηκαν το νεογέννητο Δία στην πηγή Κλεψύδρα. Θεωρείται πολύ πιθανόν ότι πρόκειται για γεωγραφικό όρο τον οποίο μετέφεραν κάποτε οι Πελασγοί από τη θεσσαλική Ιθώμη που βρίσκεται κοντά στη σημερινή Καρδίτσα. Οι οποίοι ίσως και πριν το 3000 π.Χ. ίδρυσαν οικισμό στους νότιους πρόποδες του βουνού, γύρω από το χώρο του μεταγενέστερου Ασκληπιείου, τον οποίο ονόμασαν Ιθώμη. Και έκτισαν την ακρόπολη που βρισκόταν στο βουνό. Από τα ευρήματα στον αρχαιολογικό χώρο μαρτυρείται ανθρώπινη εγκατάσταση κατά την Ύστερη Νεολιθική περίοδο (4300-3000 π.Χ.) και στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (2800-1900 π.Χ.). Κατά τον 9ο π.Χ. αιώνα υπήρχε οργανωμένος οικισμός στην περιοχή του Ασκληπιείου, ενώ στην περιοχή της κρήνης Κλεψύδρας, μέσα στο Μαυρομμάτι, λειτουργούσε ιερό αφιερωμένο στο θεό Αχελώο. Στα 800-700 π.Χ. το ιερό του Διός Ιθωμάτα στο βουνό βρισκόταν σε πλήρη λειτουργία. Στην κάτω πόλη ιδρύθηκε το πρώτο ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος και το πρωιμότερο Ασκληπιείο.
Το κράτος των Μεσσηνίων τελούσε υπό μακρόχρονη σπαρτιατική κατοχή (8ος-5ος π.Χ. αιώνες) στη διάρκεια της οποίας έχουμε τους Μεσσηνιακούς Πολέμους. Κατά τον Τέταρτο Μεσσηνιακό Πόλεμο (5ος π.Χ. αιώνας) πολιορκήθηκε για πολλά χρόνια η ακρόπολη της Ιθώμης και οι εξεγερμένοι Μεσσήνιοι τελικά συνθηκολόγησαν. Διωγμένοι εγκαταστάθηκαν στη Ναύπακτο από όπου εκδιώχθηκαν από εκεί το 399 π.Χ. από τους Σπαρτιάτες και κατέφυγαν στη Σικελία και την Κυρηναϊκή.
Μετά την ήττα των Σπαρτιατών στα Λεύκτρα της Βοιωτίας το 371 π.Χ. ο Θηβαίος στρατηγός Επαμεινώνδας και οι Αργείοι ίδρυσαν και πάλι το ανεξάρτητο κράτος των Μεσσηνίων και αρχίζουν να κτίζουν το 369 π.Χ. την Ιθώμη στους πρόποδες του βουνού. Κατασκεύασαν γύρω της ισχυρό τείχος μήκους 9,5 χιλιομέτρων το οποίο περικλείει τον οικισμό και το βουνό Ιθώμη όπου βρίσκονταν η ακρόπολη και ο ναός του Διός Ιθωμάτα, τα ιερά της Ειλειθυίας και των Κουρητών όπως και το ιερό της Αρτέμιδας Λιμνάτιδας στη βορειοανατολική πλαγιά του βουνού. Περικλείει ακόμη την αρχαία Κρήνη Κλεψύδρα μέσα στο σημερινό χωριό. Η επιλογή του χώρου είχε να κάνει με το γεγονός ότι αποτελούσε και φυσικό οχυρό, ενώ διέθετε στο εσωτερικό της νερό, πράγμα απαραίτητο σε κάθε περίπτωση πολιορκίας.
Περίπου 70 χρόνια αργότερα η πόλη πήρε το όνομα Μεσσήνη («Μεσσάνα») προς τιμήν της μυθικής βασίλισσας και για να ικανοποιηθούν οι Αργείοι που ήταν μόνιμοι σύμμαχοι με κοινούς εχθρούς τους Λακεδαιμόνιους, καθώς αυτή σύμφωνα με τη μυθολογία ήταν κόρη του Τρίοπα από το Αργος. Πρώτοι

κάτοικοι της νέας πόλης ήταν οι Μεσσήνιοι που υπηρετούσαν στα στρατεύματα του Επαμεινώνδα, οι είλωτες που απελευθέρωσε ο στρατηγός, οι Ευεσπερίτες της Λιβύης, οι Μεσσήνιοι της Ναυπάκτου και άλλοι από διάφορες περιοχές. Εγκαταστάθηκαν ακόμη Βοιωτοί και άλλοι σύμμαχοι καθώς βρήκαν μια εξαιρετικά εύφορη περιοχή.
Κατά την περίοδο ανάμεσα στον 3ο π.Χ. και 1ο π.Χ. αιώνα η πόλη οικοδομείται με το ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα, αποκτά κτήρια θρησκευτικού αλλά και πολιτικού χαρακτήρα, διακοσμείται με πολλά και αξιόλογα γλυπτά του Δαμοφώντα. Από το πλήθος των επιγραφών και των νομισμάτων που ήρθαν στην επιφάνεια, η πορεία της Μεσσήνης συνδέεται με ιστορικά γεγονότα της περιόδου των διαδόχων, του Βασιλείου των Μακεδόνων, της Αχαϊκής Συμπολιτείας, του Κοινού των Αρκάδων και των Αιτωλών, αλλά και της παρέμβασης της Ρώμης στα ελληνικά πράγματα.
Η πόλη παρακμάζει από τον 3ο μ.Χ. αιώνα και πάνω στα ερείπιά της εγκαθίσταται οικισμός των πρωτοβυζαντινών χρόνων (5ος - 7ος μ.Χ. αιώνες), ενώ η ζωή συνεχίζεται στον ίδιο χώρο μέχρι το 15ο αιώνα.
Ο Παυσανίας επισκέφθηκε την πόλη κατά τους χρόνους του Αντωνίνου του Ευσεβούς (155-160 μ.Χ.), όταν αυτή παρέμενε ακόμη σπουδαίο πολιτικό κέντρο. Την περιέγραψε και μετά από αιώνες οι πρώτοι περιηγητές με τη βοήθεια των κειμένων του παρουσίασαν τα πρώτα στοιχεία για τα σωζόμενα μνημεία. Σπουδαιότερες μαρτυρίες το έργο του Αγγλου Ουίλιαμ Ληκ «Ταξίδια στην Πελοπόννησο» που εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1830, αλλά και η δημοσίευση της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής (1831-1838). Στα τέλη του 19ου αιώνα άρχισαν συστηματικές ανασκαφικές εργασίες από το Θεμιστοκλή Σοφούλη (1895), μετά από τον Γεώργιο Οικονόμο (1909 και 1925) και τον Αναστάσιο Ορλάνδο (1957-1975). Από το 1987 έχει αρχίσει και συνεχίζεται ένα μεγάλο ανασκαφικό και αναστηλωτικό πρόγραμμα της Αρχαιολογικής Εταιρείας υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Πέτρου Γ. Θέμελη, το οποίο έχει φέρει στο φως σπουδαία μνημεία και έχει οδηγήσει στην αποκατάσταση σημαντικών στοιχείων της αρχαίας πόλης.

Κάθοδος τῆς Εἰκόνος ἀπ᾽ τὸ Βουλκάνο.